

UNIVERSITATEA „NICOLAE TITULESCU”

Facultatea de Drept

Școala doctorală de drept civil

TEZĂ DE DOCTORAT

PERSOANA JURIDICĂ – SUBIECT DE DREPT CIVIL

REZUMAT

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Gabriel BOROI

Doctorand:

Monica-Ana-Georgiana DIMA (BARNA)

**București
2013**

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

CAPITOLUL I. - REPERE EVOLUTIVE PRIVIND CONCEPTUL DE “PERSONĂ JURIDICĂ”. TEORII PRIVIND PERSOANA JURIDICĂ. DEFINIȚIE ȘI REGLEMENTARE. CLASIFICARE.

Secțiunea 1. Apariția și cristalizarea noțiunii de “persoană juridică”

- 1.1. Considerații generale
- 1.2. Terminologie

Secțiunea 2. Teorii privind persoana juridică

- 2.1. Teoria ficțiunii
- 2.2. Teoria realității
- 2.3. Alte teorii privind fundamentul persoanei juridice
- 2.4. Soluția adoptată în legislația din țara noastră

Secțiunea 3. Definiția și reglementarea persoanei juridice

- 3.1. Definiția persoanei juridice
 - §1. Conceptul de persoană juridică
 - §2. Calitatea de persoană juridică

- 3.2. Sediul materiei

Secțiunea 4. Tipologia persoanelor juridice. Clasificare

- 4.1. Persoanele juridice de drept public
 - §1. Statul
 - §2. Unitățile administrativ-teritoriale
 - §3. Autoritățile publice
 - §4. Partidele politice

- 4.2. Persoanele juridice de drept privat

4.2.1. Persoanele juridice cu scop lucrativ

- §1. Societățile comerciale
- §2. Grupul de interes economic (GIE) și grupul european de interes economic (G.E.I.E.)
- §3. Societatea cooperatistă și societatea cooperativă europeană (SCE)
- §4. Cabinetele medicale

4.2.2. Persoanele juridice fără scop lucrativ

- §5. Asociațiile și fundațiile
- §6. Asociațiile de proprietari
- §7. Asociațiile de societăți cooperatiste și uniunile naționale

§8. Asociații reglementate de O.U.G. nr. 88/1997 privind privatizarea societăților comerciale

§9. Societățile de avocați și notari publici

§10. Societățile constituite de practicieni în insolvență

§11. Sindicatele

§12. Patronatele

§13. Societatea agricolă

§14. Organizațiile cooperatiste de credit

§15. Cultele religioase

CAPITOLUL II. – ÎNFIINȚAREA PERSOANEI JURIDICE

Secțiunea 1. Condițiile de fond în vederea dobândirii personalității juridice

1.1. Reglementarea legală a elementelor constitutive

1.2. Caracteristicile elementelor constitutive

1.3. Conținutul elementelor constitutive

1.3.1. Organizarea de sine stătătoare (organizarea proprie)

1.3.2. Patrimoniul propriu

§1. Definiția și conținutul patrimoniului

§2. Caracterele patrimoniului

§3. Funcțiile patrimoniului

§4. Teoria maselor patrimoniale. Patrimoniul de afectățune. Patrimoniul profesional individual

1.3.3. Scopul propriu

§1. Definiția scopului propriu

§2. Cerințele scopului

Secțiunea 2. Condițiile de formă în vederea dobândirii personalității juridice

2.1. Înființarea persoanei juridice în lumina Cod civil în vigoare. Dispoziții comune

§1. Dreptul la asociere

§2. Noțiunea de înființare a persoanei juridice

§3. Înființarea persoanelor juridice în reglementarea anterioară

§4. Modurile de înființare a persoanei juridice prevăzute de Codul civil

2.2. Durata persoanei juridice

Secțiunea 3. Înregistrarea persoanei juridice

3.1. Noțiunea de înregistrare a persoanei juridice. Efecte. Lipsa înregistrării

3.2. Modalități de înregistrare a persoanei juridice

3.3. Obligația de verificare a documentelor publicate. Obligația de înregistrare în registrele publice. Răspunderea în cazul neefectuării formalităților de înregistrare

Secțiunea 4. Nulitatea persoanei juridice

4.1. Noțiunea de nulitate a persoanei juridice. Trăsături. Funcțiile nulității. Reglementare

§1. Definiția nulității. Noțiunea de nulitate a persoanei juridice

§2. Trăsăturile nulității

§3. Funcțiile nulității

§4. Reglementarea nulității persoanei juridice

4.2. Criterii de clasificare a nulității. Regimul nulității. Cauze de nulitate a persoanei juridice

§1. Clasificarea nulității

§2. Regimul juridic al nulității

§3. Cauzele de nulitate a persoanei juridice

4.3. Efectele nulității

§1. Noțiunea și principiile efectelor nulității

§2. Regimul actelor juridice încheiate cu terții

CAPITOLUL III. IDENTIFICAREA PERSOANEI JURIDICE

Secțiunea 1. Noțiunea de identificare a persoanei juridice. Importanță. Reglementare

1.1. Noțiunea de identificare a persoanei juridice

1.2. Natura juridică a atributelor de identificare a persoanei juridice

1.3. Importanța identificării persoanei juridice

1.4. Reglementarea atributelor de identificare a persoanei juridice

Secțiunea 2. Atribute generale de identificare a persoanei juridice. Alte atribute de identificare

2.1. Atribute generale și obligatorii ale persoanei juridice în concepția Codului civil

§ 1. Denumirea persoanei juridice

§2. Sediul persoanei juridice

§3. Contul bancar

§4. Naționalitatea persoanei juridice

2.2. Alte atribute de identificare ale persoanei juridice

§1. Firma

§2. Forma juridică a societății comerciale

§3. Numărul și anul înmatriculării în registrul comerțului

§4. Codul unic de înregistrare (C.U.I.)

§5. Capitalul social

§6. Emblema

§7. Marca de calitate

§8. Indicațiile geografice

§9. Semnătura electronică

§10. Numele de domeniu

§11. Numărul de telefon, telexul, faxul, adresa de e-mail

§12. Denumirea și semnul permanent

Secțiunea 3. Mențiuni obligatorii. Ocrotirea drepturilor nepatrimoniale

3.1. Mențiuni obligatorii în actele ce emană de la persoana juridică

3.2. Ocrotirea drepturilor nepatrimoniale

CAPITOLUL IV. CAPACITATEA CIVILĂ A PERSOANEI JURIDICE

Secțiunea 1. Noțiunea de capacitate civilă a persoanei juridice. Reglementare și conținut

1.1. Noțiunea de capacitate civilă a persoanei juridice

1.2. Reglementare

1.3. Structura capacității civile a persoanei juridice

§1. Capacitatea de folosință. Terminologie. Noțiune. Caractere juridice. Conținut

§2. Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice. Noțiune. Reglementare. Conținut

Secțiunea 2. Organizarea și funcționarea persoanei juridice. Actele emise de organele persoanei juridice.

Nulitatea actelor emise de organele persoanei juridice. Răspunderea membrilor organelor persoanei juridice

2.1. Actele emise de organele persoanei juridice

2.2. Nulitatea și anularea actelor emise de organele persoanei juridice

2.3. Participarea persoanei juridice la circuitul civil. Răspunderea membrilor organelor persoanei juridice

§1. Participarea persoanei juridice la circuitul civil

§2. Răspunderea membrilor organelor persoanei juridice

Secțiunea 3. Dispoziții speciale privind persoanele juridice de drept public

3.1. Răspunderea persoanelor juridice de drept public. Independența patrimonială

3.2. Răspunderea civilă a statului și a unităților administrativ-teritoriale

CAPITOLUL V. REORGANIZAREA PERSOANEI JURIDICE

Secțiunea 1. Considerații introductive. Moduri de reorganizare

1.1. Terminologie. Noțiunea de reorganizare a persoanei juridice

1.2. Formele reorganizării persoanei juridice în concepția Codului civil

§1. Fuziunea persoanelor juridice

§2. Divizarea persoanelor juridice

§3. Transformarea persoanelor juridice

Secțiunea 2. Încetarea unor contracte. Data transmiterii drepturilor și obligațiilor. Opoziții

2.1. Încetarea unor contracte. Data transmiterii drepturilor și obligațiilor

2.2. Opoziții împotriva actelor de reorganizare a persoanei juridice

Secțiunea 3. Aspecte privind reorganizarea judiciară a persoanei juridice aflată în insolvență. Noțiune.

Participanți. Procedura. Efecte

3.1. Noțiunea de reorganizare judiciară în accepțiunea Legii nr. 85/2006. Reglementare. Participanții la reorganizare. Planul de reorganizare

3.2. Procedura și efectele reorganizării judiciare în lumina Legii nr. 85/2006

3.3. Reorganizarea în cazul anumitor categorii de persoane juridice

CAPITOLUL VI. ÎNCETAREA PERSOANEI JURIDICE

Secțiunea 1. Dispoziții generale. Moduri de încetare. Dispoziții speciale

1.1. Noțiuni. Reglementare. Moduri de încetare

1.2. Dispoziții speciale

Secțiunea 2. Dizolvarea persoanei juridice. Noțiuni. Cazuri. Efecte. Particularități

2.1. Noțiuni. Cazuri generale și speciale de dizolvare

§1. Cauzelor de dizolvare a persoanelor juridice din perspectiva legislației actuale de drept comun

§2. Cazuri de dizolvare prevăzute în legi speciale

2.2. Efectele dizolvării. Opoziții

§1. Lichidarea - efectul esențial dizolvării. Destinația bunurilor rămase după lichidare

§2. Opoziții

Secțiunea 3. Insolvența - caz special de dizolvare a persoanei juridice

3.1. Noțiuni. Reglementare. Persoane juridice supuse procedurii. Deschiderea procedurii. Efecte

3.2. Insolvența în cazul anumitor categorii de persoane juridice

§1. Falimentul instituțiilor de credit

§2. Falimentul societăților de asigurare

3.3. Măsuri de redresare și evitare a insolvenței

§1. Mandatul ad-hoc

§2. Concordatul preventiv

CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE LEGE FERENDA

BIBLIOGRAFIE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Noțiunea de persoană juridică, atât din punct de vedere terminologic, cât și din punct de vedere al cristalizării acesteia ca și instituție a cunoscut o evoluție în timp, pornind de la conceptele utilizate în dreptul roman, care au stat de altfel la baza apariției persoanei juridice ca subiect de drept, continuând cu inserarea unor texte de lege în Codul civil de la 1864 care făceau trimitere la persoana juridică și terminând cu acceptarea fără rezerve a acesteia ca și instituție juridică de sine stătătoare, consacrată legislativ în Codul civil în vigoare.

Persoana juridică, în prezent instituție distinctă, de sine stătătoare, reglementată ca atare în Codul civil român este așadar rodul unui îndelungat proces de modernizare a legislației românești, dar și de armonizare a acesteia cu reglementările internaționale care în prezent recunosc în unanimitate calitatea de subiect de drept a persoanei juridice.

Prezenta lucrare reprezintă o analiză complexă și amănunțită a persoanei juridice de la apariția acestui concept până la recunoașterea sa ca și subiect de drept cu referire la tipologia și evoluția persoanelor juridice atât în sfera dreptului public, cât și în dreptul privat.

În **capitolul I** al tezei intitulat “**Repere evolutive privind conceptul de “persoană juridică. Teorii privind persoana juridică. Definiție și reglementare. Clasificare”** este dezvoltată noțiunea de persoană juridică, atât din punct de vedere al apariției acesteia, cât și din punct de vedere al consacrării sale legislative fiind prezentate reperele importante care au contribuit la evoluția acestuia concept. Astfel, am pornit de la noțiunea de persoană juridică din dreptul roman, care deși nu a recunoscut calitatea de persoană tuturor membrilor societății a utilizat acest termen pentru a desemna subiectul de drept capabil să joace un anumit rol juridic pe scena vieții juridice.

Dacă astăzi noțiunea de persoană juridică nu poate fi explicată fără referire la personalitatea juridică a acesteia trebuie să menționez că în dreptul roman între cele două noțiuni existau anumite diferențe. Astfel, noțiunea de personalitate, privită ca aptitudinea de a avea drepturi și obligații viza capacitatea de folosință pe care o posedau persoanele fizice care îndeplineau în mod cumulativ trei calități, respectiv: calitatea de om liber (*status libertatis*), calitatea de cetățean (*status civitatis*) și calitatea de șef de familie (*status falimiae*), ceea ce însemna că persoana respectivă nu trebuia să se afle sub puterea părintească (*patria potestas*).

În ceea ce privește persoanele juridice, dreptul roman a creat expresii și accepțiuni ale termenilor pentru a distinge între cele două categorii de persoane juridice, persoane juridice de drept privat și persoane juridice de drept public.

Cea mai veche persoană juridică a fost însuși Statul roman (*res publica*), care avea patrimoniul său, primea moșteniri și avea debitori, modelul său fiind urmat în organizarea coloniilor și municipiilor.

De asemenea, calitatea de persoană juridică aparținea și asociațiilor de publicani (*societates publicanorum*) care aveau drept scop strângerea impozitelor statului, dar și unităților administrativ-teritoriale desemnate prin termenii: *civitates*, *coloniae*, *municipia*.

În privința persoanelor juridice de drept privat, inițial, dreptul roman a recunoscut o libertate cvasitotală de asociere. Astfel, Legea celor XII Table (449 î. Hr.) prevedea, după modelul legilor lui Solon, că oricine se poate asocia pentru a constitui o persoană juridică, singura condiție fiind ca statutul asociației să nu încalce ordinea publică.

În domeniul dreptului privat, ideea de unitate corporativă se accentuează prin introducerea conceptului de *universitas personarum* prin care dreptul roman recunoaște calitatea de subiect de drept colegiului însuși, privit ca unitate corporativă, distinctă de pluralitatea membrilor individuali, care la un moment dat compun gruparea¹.

De asemenea, dreptul roman distingea între grupările de persoane, cunoscute sub denumirea de *universitas personarum* (societățile de bancheri, colegiile de preoți, confreriile) și *universitas rerum*, care nu erau altceva decât fundații, concepute ca mase de bunuri destinate realizării unui scop determinat.

Urmând modelul dreptului roman, în dreptul antic geto-dac, persoanele juridice cunoscute în Dacia au fost grupările teritoriale (municipiile, colonii) și diferitele colegii.

Încheierea procesului etnogenezei a dus la afirmarea poporului român din punct de vedere etnic ca un popor cu o personalitate proprie, în statele feudale românești, așezămintele bisericești fiind considerate principalele persoane juridice ale timpului².

Alături de așezămintele bisericești, în categoria persoanele juridice din perioada feudalismului regăsim și binecunoscutele bresle, acele asociații ale meseriașilor din numeroase și variate câmpuri de

¹ M. B. Cantacuzino, *Despre libertatea individuală și persoanele fizice*, p. 16.

² G. P. Petrescu, *Studiu asupra persoanelor civile, juridice sau morale*, București, 1894, p. 37- 45, care arată că pentru constituirea fundațiilor religioase nu erau impuse condiții de formă, fiind tradițional, din timpul lui Justinian, că mănăstirea se înființează numai cu știrea arhierului; mai mult, autorul arată situația Bibliotecii studenților, înființată de regele Carol I, în 1891, cu ocazia aniversării a 25 de ani de domnie, care donează 1, 5 milioane lei acesteia, fără nicio formă și numai prin simplul fapt al donației către Ministerul Cultelor („simpla înființare implică aprobarea”); I. Floca. VI. Hanga, G. Cront, V. Soprota, în *Istoria dreptului românesc*, vol. I, p. 367-376; pentru organizarea statelor feudale românești, Elena Tereza Chilor, *Istoria dreptului românesc*, Ed. Universitaria, Craiova, 2002, p. 56-95.

activitate, reglementate expres în Codul Calimach care are meritul de a fi prevăzut pentru prima dată în dreptul românesc o reglementare generală a persoanelor juridice³.

Codul Calimach a fost aplicat până în anul 1865, când a intrat în vigoare Codul civil român, elaborat după modelul Codului civil napoleonian din 1804.

Această reglementare constituie un regres din punct de vedere legislativ cu privire la persoana juridică întrucât Codul civil român din 1864⁴ nu cuprindea dispoziții privind instituția persoanei juridice.

Explicația rezidă în aceea că, prin receptarea codului civil francez s-a renunțat la reglementarea generală care existase în Codul Calimach fiind consacrată astfel teoria ficțiunii persoanei juridice, după modelul francez în materie⁵.

O reglementare importantă pe scara evoluției conceptului de persoană juridică a fost însă Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice, act normativ ce conținea dispoziții generale privind persoana juridică și care a constituit dreptul comun în materie până la abrogarea acestuia prin Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, deci timp de 57 de ani.

Cu toate acestea, prin legi speciale era detaliat regimul juridic al diferitelor persoane juridice, mai ales că după anul 1990 acestea au luat amploare, iar legea generală era depășită.

În prezent, deși nu acoperă aria numeroaselor persoane juridice care acționează în sfera vieții juridice, o reglementare generală a persoanei juridice întâlnim în Codul civil, în Titlul IV al Cărții I art. 187 - art. 251, dedicat exclusiv acestui subiect de drept.

Din perspectiva terminologiei utilizate pentru a desemna persoana juridică, capitolul I al tezei oferă detalii privind evoluția conceptului din punct de vedere al consacrării legislative al acestuia, dar și al contextului istoric dat.

De asemenea sunt prezentate și diferitele terminologii utilizate în legislațiile altor state pentru desemnarea persoanei juridice.

³ Cu titlu de exemplu, art. 15 din Cod se referă la - breslele și „alte obstimi”, text legal ce prevede și principiul autorizării prealabile din partea statului; art. 17 la – mănăstiri și biserici; art. 379 la – stat, societățile mici și mari, „precum sunt negustoreștile tovarășii, breslele mesterilor, manastirile, bisericile”; art. 382 vorbește despre „avere a statului” (veniturile „postiilor, a vamii, mosiile stăpânirii, baile, ocnile dajdiile s.c.l.”); art. 383 vizează averea „obstimii” în sens de patrimoniu al comunei (urbane sau rurale).

⁴ Codul civil român a fost promulgat în anul 1864 și a intrat în vigoare din 1 decembrie 1865. De la acea dată, Codul Calimach aplicat până atunci în Moldova și Legiuirea Caradja din Țara Românească, celelalte legi civile, ordonanțe domnești și instrucțiuni ministeriale au fost abrogate.

Între anii 2004-2011 s-au făcut eforturi pentru adoptarea unui nou cod civil. Inițiatorii au motivat redactarea proiectului prin necesitatea aducerea la zi a Codului existent, având în vedere și modificările suferite de legislația civilă din alte țări. Noul cod civil a intrat în vigoare la 1 octombrie 2011.

⁵ Teoria ficțiunii este cea mai veche și cea dintâi teorie care recunoaște calitatea de subiecte de drept persoanelor juridice, alături de indivizi.

Sub influența legislației franceze, literatura noastră veche a utilizat termenul de *persoană morală*, sintagma de persoană juridică⁶ fiind consacrată legislativ mult mai târziu, pentru prima dată de Legea nr. 21/1924 pentru persoanele juridice și apoi de Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice, ambele acte normative conținând în titulatura lor referiri concrete la persoana juridică.

Deși s-a apreciat în literatura juridică de specialitate faptul că denumirea de persoană juridică este convențională, principala ei menire fiind aceea de a face diferența între persoana fizică - omul privit individual și subiectele colective titulare de drepturi și obligații, în prezent, această denumire este legală, persoana juridică fiind considerată subiect distinct de drept, alături de persoana fizică.

Tot în capitolul I sunt prezentate totodată și teoriile care au stat la baza încadrării persoanei juridice în categoria subiectelor de drept, discuțiile doctrinare pe marginea fundamentului persoanei juridice contribuind esențial la recunoașterea în plan legislativ a acesteia. Astfel, în cadrul *Secțiunii a 2-a* intitulată "*Teorii privind persoana juridică*" sunt abordate principalele teorii devenite clasice care au marcat dezbaterile legate de natura persoanei juridice, respectiv teoria ficțiunii și teoria realității, fiind prezentată totodată și poziția adoptată de doctrina noastră în ceea ce privește teoriile care au marcat existența persoanei juridice.

Teoria ficțiunii (numită și a concesiunii de către stat) este prima și cea mai veche teorie care recunoaște calitatea de subiect de drept persoanelor juridice, alături de indivizi, pilonul central al acestei teorii fiind reprezentat de ideea potrivit căreia personalitatea juridică a unei entități colective este rezultatul unei ficțiuni, iar autorul acestei ficțiuni nu este nimeni altul decât statul.

În acest context sunt expuse pe larg considerațiile din dreptul francez legate de personalitatea morală, care este privită în literatură și doctrină ca o ficțiune utilă, dar și ca o ficțiune inutilă, ambele teze având argumente pro și contra.

Teza realității, tehnice sau sociologice, apărută ca o reacție la teza ficțiunii anihilează rolul statului în crearea subiectului colectiv de drept.

Teoria realității a fost aplicată pe larg în Franța, Curtea de Casație franceză consacrand-o într-o hotărâre pronunțată în anul 1954 în următorii termeni: "Personalitatea civilă nu este o creație a legii; ea aparține, în principiu, oricărei grupări apte să exprime o voință colectivă, în scopul apărării unor interese licite"⁷.

⁶ A se vedea, S.G. Longinescu, *Elemente de drept roman. Partea generală*, vol. I, Ed. Librăriei Socec & CIE, București, 1908, p. 245-251.

⁷ Cass fr., deuxième chambre civile, 24 janvier 1954, în R. Martin, *Personne et sujet de droit*, în RTD civ., vol. XXIX/1981, p. 797-798.

Teoria care privește personalitatea morală ca o realitate tehnică are la bază ideea că atâta vreme cât un grup este dotat cu un anumit grad de organizare suficient pentru ca reprezentanții săi să exprime o voință colectivă, pusă în serviciul unor interese distincte de cele ale membrilor acestuia trebuie să i se recunoască acestuia personalitatea morală.

Consecințele adoptării unei astfel de teorii vizează faptul că personalitatea morală trebuie recunoscută, chiar și în absența unei intervenții legislative, tuturor grupurilor dotate cu interese distincte de cele ale membrilor lor și care dispun de o organizare suficientă pentru a le apăra.

Mergând pe acest raționament urmează să-i fie acordate persoanei morale a cărei existență a fost recunoscută toate drepturile care sunt necesare pentru a asigura apărarea intereselor colective pe care le urmărește.

Rezerva exprimată în legătură cu această teorie privește faptul că acreditarea ideii potrivit căreia orice colectivitate care dispune de un scop și o organizare proprie devine, de plin drept, persoană juridică, îndepărtând astfel în totalitate intervenția legiuitorului este ea însăși o ficțiune⁸.

În afara celor două teorii care au marcat persoana juridică din punct de vedere al admiterii existenței acesteia ca subiect de drept au existat o serie de alte teorii, care deși nu au reușit să influențeze decisiv concepția privind natura juridică a persoanei morale, printre care amintim teoria negativă radicală, numită *teoria dreptului fără subiect*, elaborată în Germania, *teoria patrimoniului de afecțiune*, susținută tot în spațiul german, *teoria proprietății colective*, *teoria voinței*, ș.a. au contribuit însă indubitabil la întărirea convingerii potrivit căreia persoana juridică este un veritabil subiect de drept.

Secțiunea a 3-a a capitolului I este dedicată analizei persoanei juridice din punct de vedere al definirii acestui concept și al reglementării legale a acestui subiect de drept.

În ceea ce privește existența unei definiții legale a persoanei juridice am arătat faptul că, până la adoptarea Codului civil în vigoare, în dreptul nostru nu a existat o reglementare expresă în acest sens revenind astfel doctrinei rolul de a oferi avansa definiții ale acesteia, toate având la bază faptul că privesc persoana juridică ca pe un „subiect colectiv de drept”, adică ca pe o entitate rezultând dintr-o asociere de persoane.

Reglementarea actuală oferă și o definiție legală a persoanei juridice, definiție ce nu se află însă în Titlul IV consacrat în exclusivitate persoanei juridice, cum am fi tentați să credem, ci în Titlul I al Cărții I intitulată “Despre persoane”, titlu consacrat unor dispoziții generale cu privire la subiectele de drept civil. Astfel, în concepția legiuitorului, subiectele de drept civil sunt persoanele fizice și persoanele juridice, art. 25 C.civ. reglementând sensul exact al fiecărei noțiuni în parte, definițiile fiind preluate din literatura de specialitate.

⁸ Ovidiu Ungureanu, Călina Jugastru, *Drept civil. Persoanele*, București, Ed. Rosetti, 2003, p. 249.

În acest sens, potrivit dispozițiilor art. 25 alin.(3) C.civ. *“persoana juridică este orice formă de organizare care, întrunind condițiile cerute de lege este titulară de drepturi și obligații civile”*.

Codul civil nu se limitează însă la a reglementa expres definiția persoanei juridice, ci prevede totodată și entitățile care au calitatea de persoană juridică, dispozițiile art. 188 C.civ. arătând că aceasta aparține entităților prevăzute de lege, precum și oricăror altor organizații legal înființate care, deși nu sunt declarate de lege persoane juridice, îndeplinesc toate condițiile prevăzute la art. 187 C.civ.

În legătură cu aceste din urmă persoane juridice, în privința cărora legiuitorul le recunoaște calitatea de persoană juridică, chiar dacă acestea nu sunt declarate în mod expres de lege, cu condiția însă de a întruni elementele constitutive prevăzute de dispozițiile art. 187 C.civ. mi-am exprimat rezerva cu privire la lipsa unei reglementări în ceea ce privește cine are competența de a stabili dacă sunt sau nu întrunite aceste elemente.

Din perspectiva clasificării persoanelor juridice, Codul civil face distincție între persoanele juridice de drept public și persoanele juridice de drept privat (art. 189), clasificare ce se regăsește în majoritatea legislațiilor din alte state.

În acest sens am examinat pe larg principalele persoane juridice, atât cele de drept public, cât și cele de drept privat, cu referire la aspectele prevăzute în legile speciale care le reglementează regimul juridic.

În **capitolul II** al tezei intitulat *“Înființarea persoanei juridice”* am analizat pe larg condițiile de fond și de formă cerute de lege în vederea dobândirii personalității juridice de către o entitate. Astfel, în cadrul *Secțiunii 1* a capitolului II sunt prezentate condițiile de fond, respectiv elementele constitutive ale persoanei juridice, prevăzute de art. 187 C.civ. care dispune că: *„Orice persoană juridică trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop licit și moral, în acord cu interesul general”*.

În raport de acest text legal am arătat faptul că deosebirea între reglementarea actuală și cea anterioară (Decretul nr. 31/1954) se reflectă numai în ceea ce privește terminologia utilizată de legiuitor, în esență, Codul civil în vigoare preluând dispozițiile art. 26 lit. e) din Decretul nr. 31/1954.

Aceste elemente constitutive se înfățișează ca adevărate condiții de fond obligatorii în vederea dobândirii personalității juridice fiind nu numai necesare, ci și suficiente în acest sens. Astfel, conform dispozițiilor art. 193 alin. (1) C.civ. care reglementează efectele personalității juridice *„Persoana juridică participă în nume propriu la circuitul civil și răspunde pentru obligațiile asumate cu bunurile proprii, afară de cazul în care prin lege s-ar dispune altfel”*.

În cadrul aceleiași secțiuni 1 sunt dezvoltate aspecte privind conținutul elementelor constitutive, cu sublinierea unor aspecte în ceea ce privește patrimoniul, având în vedere faptul că, Codul civil

reglementează cu titlu de noutate noțiuni ca *teoria maselor patrimoniale, patrimoniul de afectățiune și patrimoniul profesional individual*.

În ceea ce privește teoria maselor patrimoniale, îmbrățășată de Codul civil am arățat căț aceasta este rezultatul eforturilor doctrinare în materie care, pornind de la clasică a patrimoniului aparținând lui Aubry și Rau și având în vedere și teoria germană a patrimoniului de afectățiune au preluat ideea unicității patrimoniului din vechea doctrină, aceasta fiind însă adaptată nevoilor vieții practice ce au impus din ce în ce mai mult ideea de divizibilitate a patrimoniului.

Prin urmare, noua concepție asupra patrimoniului menține caracterul unitar al acestuia admiățând în schimb faptul căț patrimoniul este divizibil, însă doar în cazurile și condițiile prevățzute de lege, fapt ce semnifică împrejurarea căț divizibilitatea patrimoniului derivă din dispoziții ale legii și nu din voința părților.

Cu toate acestea este adevărat căț anumite mase patrimoniale pot constitui patrimoniile de afectățiune, însă aceasta tot în temeiul legii, în funcție de modalitatea de afectare, legiuitorul indicând cu titlu exemplificativ, în alin.(3) al art. 31 C.civ., câteva patrimoniile de afectățiune, respectiv masele patrimoniale fiduciare, cele afectate exercitării unei profesii autorizate, precum și alte patrimoniile determinate potrivit legii.

Așadar, cazurile în care se admite divizibilitatea patrimoniului sunt strict determinate de lege, respectiv de Codul civil care reglementează totodată și regimul juridic al bunurilor care formează obiectul unei diviziuni.

Căț privește patrimoniul de afectățiune, noțiune proprie O.U.G. nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate (PFA), întreprinderile individuale și întreprinderile familiale până la adoptarea Codului civil în vigoare remarcăm faptul căț patrimoniile de afectățiune, reglementate de Codul civil sunt universalități juridice, chiar dacăț sunt doar părți ale întregului, elementele patrimoniale având o unitate specifică afectată unui scop determinat și cu un regim juridic propriu.

În ceea ce privește urmărirea bunurilor care fac obiectul patrimoniului de afectățiune, am arățat faptul căț alin.(3) al art. 2324 C.civ. privitor la garanția comună a creditorilor instituie o regulă cu privire la creanțele nățscute în legățură cu o anumită diviziune a patrimoniului, autorizată de lege în sensul în obligă creditorii să urmărească mai întâi bunurile care fac obiectul acelei mase patrimoniale și numai în măsura în care nu se îndestulează din acestea ei vor putea urmări și celelalte bunuri ale debitorului, care nu aparțin patrimoniului de afectățiune.

Totodată am precizat faptul căț legiuitorul instituie însă și o derogare de la aceste prevederi legale statuând în alin.(4) al art. 2324 C.civ. căț bunurile care fac obiectul unei diviziuni a patrimoniului

afectate exercițiului unei profesii autorizate de lege pot fi urmărite numai de creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu profesia respectivă, fără a putea fi urmărite, în ipoteza neîndestulării, celelalte bunuri ale debitorului și aceasta inclusiv pentru creanțe ale statului sau cele ale organelor fiscale.

Printre patrimoniile de afectățune prevăzute de Codul civil, art. 31 alin.(3) C.civ. menționează existența unui astfel de patrimoniu în cazul maselor patrimoniale fiduciare.

În acest context am arătat faptul că instituția fiduciei reprezintă o noutate absolută în dreptul românesc, ea fiind reglementată în Codul civil în Cartea a III-a, Titlul IV.

Fiducia este stabilită prin lege, caz în care actul normativ în temeiul căruia este stabilită se completează cu dispozițiile Titlului IV din Cartea a III-a „Despre bunuri” din Codul civil sau prin contract încheiat în formă autentică.

O definiție a acestui instrument juridic regăsim în art. 773 C.civ. care dispune că: *„Fiducia este operația juridică prin care unul sau mai mulți constitutori transferă drepturi reale, drepturi de creanță, garanții ori alte drepturi patrimoniale sau un ansamblu de asemenea drepturi, prezente ori viitoare, către unul sau mai mulți fiduciar care le administrează cu un scop determinat, în folosul unuia sau al mai multor beneficiari.*

Aceste drepturi alcătuiesc o masă patrimonială autonomă, distinctă de celelalte drepturi și obligații din patrimoniile fiduciarilor”.

Ca o premieră în legislația noastră, Codul civil introduce și noțiunea de patrimoniu profesional individual, art. 33 reglementând modul de constituire a masei patrimoniale afectate exercitării în mod individual a unei profesii autorizate, respectiv prin actul încheiat de titular, cu respectarea condițiilor de formă și de publicitate prevăzute de lege.

Patrimoniul profesional individual este tot un patrimoniu de afectățune, format din totalitatea bunurilor și drepturilor pe care profesionistul le afectează profesiei, atât cele existente, cât și cele care intră în patrimoniul profesional pe parcursul exercitării profesiei, precum și obligațiile corelative (datoriile „profesionale”).

Prin urmare poate fi vorba nu numai de bunuri mobile, ci chiar de imobilul în care se exercită profesia.

Aceste patrimonii sunt așadar cele afectate exercitării în mod individual a unei profesii autorizate, cum sunt profesia de avocat, notar, medic, executor judecătoresc, etc. și se deosebesc de celelalte patrimonii de afectățune prin faptul că, în acest caz, patrimoniile sunt afectate exercitării în mod individual a unei profesii autorizate.

De altfel și modul de constituire a acestor patrimonii sunt diferite, ca și urmărirea bunurilor din cadrul acestora.

În privința bunurilor ce fac parte din patrimoniul profesional individual se creează o dublă limitare a dreptului general asupra patrimoniului pe durata existenței patrimoniului de afectațiune, atât în ceea ce privește creditorii debitorului ale căror creanțe nu privesc patrimoniul profesional, cât și în ceea ce privește creditorii specializați ce au un drept general asupra patrimoniului profesional, o garanție comună.

În acest sens, art. 2324 alin.(4) C.civ. menționează că „*bunurile care fac obiectul unei diviziuni a patrimoniului afectate exercițiului unei profesii autorizate de lege pot fi urmărite numai de creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu profesia respectivă.*”

Acești creditorii nu vor putea urmări celelalte bunuri ale debitorului”.

Codul civil face vorbire și despre transferul intra-patrimonial statuând în art. 32 alin.(1) al C.civ. că, în caz de diviziune sau afectațiune, transferul drepturilor și obligațiilor dintr-o masă patrimonială în alta, în cadrul aceluiași patrimoniu se face cu respectarea condițiilor prevăzute de lege și fără a prejudicia drepturile creditorilor asupra fiecărei mase patrimoniale.

Legiuitorul prevede în mod expres că, în aceste cazuri, transferul drepturilor și obligațiilor dintr-o masă patrimonială în alta nu constituie o înstrăinare.

Așadar, noțiunea de „transfer” utilizată de legiuitor nu implică o transmitere a unor drepturi sau obligații de la o persoană la alta, drepturile transferate neieșind definitiv din patrimoniul persoanei care operează o diviziune a patrimoniului său.

Din această perspectivă, transferul intra-patrimonial la care se referă art. 32 C.civ. nu este o înstrăinare, ci o mobilizare a unor bunuri, drepturi și obligații între diviziunile unui patrimoniu.

Referitor la condițiile de formă impuse pentru dobândirea personalității juridice care nu sunt altceva decât formalitățile de înființare a persoanei juridice, Codul civil conține dispoziții comune privind înființarea persoanei juridice ce se regăsesc în art. 194-195 C.civ. care reglementează modurile de înființare și durata persoanei juridice.

Norme speciale în materie sunt consacrate de acte normative speciale, aplicabile diferitelor categorii de persoane juridice.

Codul civil a păstrat în mare parte configurația modurilor de înființare prevăzute de art. 28 din Decretul nr. 31/1954, art. 194 alin. (1) C.civ. dispunând că: „*Persoana juridică se înființează:*

a) *prin actul de înființare al organului competent, în cazul autorităților și al instituțiilor publice, al unităților administrativ-teritoriale, precum și al operatorilor economici care se constituie de către stat sau de către unitățile administrativ-teritoriale. În toate cazurile, actul de înființare trebuie să prevadă în mod expres dacă autoritatea publică sau instituția publică este persoană juridică;*

b) *prin actul de înființare al celor care o constituie, autorizat, în condițiile legii;*

c) în orice alt mod prevăzut de lege”.

În raport de acest text legal am arătat faptul că enumerarea făcută de art. 194 C.civ. nu este limitativă, ci are caracter exemplificativ, fapt explicabil de altfel având în vedere multitudinea și diversitatea de persoane juridice care apar în toate domeniile vieții sociale și care sunt reglementate prin legi speciale și am remarcat totodată și faptul că s-a renunțat la enumerarea făcută de art. 28 din Decretul nr. 31/1954 care nu mai corespundea nevoilor teoretice și practice actuale.

Persoana juridică se înființează prin actul de înființare al organului competent, în cazul autorităților și al instituțiilor publice, al unităților administrativ-teritoriale, precum și al operatorilor economici care se constituie de către stat sau de către unitățile administrativ-teritoriale [art. 194 alin.(1) lit.a)], rolul principal în cadrul acestui prim mod de înființare a persoanei juridice fiind rezervat statului.

Domeniul de aplicare al acestui mod de înființare îl constituie persoanele juridice de stat, aparținând celor trei puteri separate.

Înființarea prin actul de înființare al celor care o constituie, autorizat, în condițiile legii, ca mod de înființare este specifică persoanelor juridice de drept privat care iau naștere la inițiativa particularilor și presupune două faze și anume: adoptarea actului de înființare a persoanei juridice (contract, statut) și apoi autorizarea din partea organului competent (organ administrativ sau instanță de judecată).

Pentru înființarea completă, legea cere expres înregistrarea, respectiv înscrierea persoanei juridice, formalități ce condiționează, de altfel, dobândirea personalității juridice.

În acest sens, Codul civil explică noțiunea de „înregistrare”, conform dispozițiilor alin.(2) al art. 200 C.civ., această formalitate desemnând operațiuni ca înscrierea, înmatricularea sau, după caz, orice altă formalitate de publicitate prevăzută de lege, făcută în scopul dobândirii personalității juridice sau al luării în evidență a persoanelor juridice legal înființate, după caz.

În altă ordine de idei, în ceea ce privește „autorizarea”, legea distinge între autorizarea prealabilă a organului administrației din domeniul de activitate al persoanei juridice supuse înființării și autorizarea organului puterii judecătorești astfel că actul administrativ de autorizare nu trebuie confundat cu autorizarea judecătorească.

Potrivit lit.c) a alin.(1) al art. 194 C.civ., persoana juridică se înființează „în orice alt mod prevăzut de lege”, ceea ce înseamnă că legiuitorul, în măsura în care prin legi speciale se prevăd și alte moduri de înființare a persoanei juridice, în afara celor menționate în Codul civil recunoaște posibilitatea ca persoana juridică să ia ființă prin modurile reglementate de acele acte normative (este cazul, de exemplu, al misiunilor diplomatice și oficiile consulare înființate potrivit Legii nr. 37/1991, prin decret al Președintelui României, la propunerea Guvernului).

De asemenea, fuziunea și divizarea constituie modalități specifice de înființare a persoanelor juridice de drept privat.

Totodată, unele persoane juridice de drept privat se înființează prin acte juridice pentru cauză de moarte (*mortis causa*), ca în cazul fundațiilor care, potrivit legii, se pot înființa prin act constitutiv, dar și prin testament.

În consecință, momentul în care se naște un nou subiect de drept este momentul în care acesta dobândește personalitate juridică.

Din acest punct de vedere, Codul civil face distincție între persoanele juridice supuse înregistrării și cele care nu sunt supuse unei asemenea formalități. Astfel, deși nu este stabilit de lege în mod expres, în cazul persoanelor juridice supuse înregistrării, prin raportare la dispozițiile art. 200 C.civ., acest moment coincide cu momentul înregistrării persoanei juridice, având în vedere și sancțiunea instituită de dispozițiile art. 202 alin.(1) C.civ. potrivit căroră, dacă înregistrarea persoanei juridice are caracter constitutiv, persoana juridică nu se consideră legal înființată cât timp înregistrarea nu a fost efectuată.

În măsura în care înregistrarea este cerută numai pentru opozabilitate față de terți, efectuarea înregistrării înseamnă însăși valabilitatea actelor și faptelor juridice efectuate în numele și pe seama persoanei juridice și recunoașterea acestora de către terți.

În ceea ce privește persoanele juridice nesupuse înregistrării, de regulă, persoanele juridice care nu exploatează o întreprindere nu trebuie înregistrate, nici pentru valabila înființare și nici pentru opozabilitate față de terți (este cazul, de exemplu, al persoanelor juridice de drept public sau de interes public).

Constituirea legală a persoanei juridice poate fi condiționată de realizarea publicității constituirii care, de regulă, se realizează prin înregistrarea în registrele publice.

Din această perspectivă, o noutate pe care o regăsim în Codul civil vizează menționarea expresă a mai multor modalități prin care persoana juridică poate realiza publicitatea în scopul dobândirii personalității juridice, și anume *înmatricularea*, *înscierea*, operațiune care se deosebește de înregistrare prin faptul că îndeplinește o funcție de evidență sau orice altă formalitate de publicitate prevăzută de lege, făcută în scopul dobândirii personalității juridice sau al luării în evidență a persoanelor juridice legal înființate, după caz.

Tot cu titlu de noutate am arătat faptul că, Codul civil reglementează în mod expres obligația de verificare a documentelor publicate, art. 201 statuând că această obligație de verificare a identității dintre textul actului constitutiv sau al statutului și textul depus la registrul public sau cel apărut într-o publicație oficială incumbă persoanei juridice astfel că, în caz de neconcordanță între mai multe variante de text al

actului constitutiv, publicate în mai multe registre publice sau publicații oficiale, persoana juridică nu poate opune terților de bună-credință textul pe care îl consideră conform cu realitatea.

Spre deosebire de persoana juridică, terții pot opune în schimb persoanei juridice oricare dintre aceste texte (textul actului constitutiv sau al statutului și textul depus la registrul public și cel apărut într-o publicație oficială), în afară de cazul în care se face dovada că ei cunoșteau textul depus la registru.

În *Secțiunea a 4-a* a capitolului II intitulată “*Nulitatea persoanei juridice*” am pornit de la definiția nulității, în general, pentru a defini apoi noțiunea de nulitate a persoanei juridice având în vedere faptul că nulitatea persoanei juridice se deosebește de noțiunea de nulitate specifică dreptului civil deoarece, în cazul persoanei juridice, intervenția nulității echivalează cu încetarea acesteia, respectiv cu dispariția sa ca subiect de drept.

Din acest punct de vedere, în accepțiunea Codului civil nulitatea nu este privită numai ca o sancțiune ce intervine pentru nerespectarea de către persoana juridică a condițiilor de înființare, ci și ca un mod de încetare a acesteia conform dispozițiilor art. 244 C.civ.

Cu alte cuvinte, sancțiunea vizează însăși persoana juridică, existența acesteia și nu un act juridic întocmit cu încălcarea legii, fapt ce a impus în opinia mea distincția între nulitatea actului de înființare și nulitatea persoanei juridice.

Trebuie să remarc faptul că nici Codul civil de la 1864 și nici Decretul nr. 31/1954 nu s-au preocupat de problema nulității persoanei juridice, sancțiunea nulității (absolute) fiind reglementată în privința acesteia numai în ceea ce privește încălcarea principiului specialității capacității de folosință astfel că putem vorbi despre un alt element de noutate pe care îl aduce Codul civil în vigoare, instituția nulității persoanei juridice având în prezent o reglementare proprie, distinctă.

Acest fapt reprezintă un salt legislativ important ce s-a datorat în mare parte adoptării de către legiuitor a teoriei unității dreptului privat având în vedere că, majoritatea dispozițiilor Codului civil în materia la care ne referim sunt preluate din Legea nr. 31/1990.

În acest sens am analizat pe larg cauzele de nulitate – absolută și relativă - a persoanei juridice cu prezentarea unor aspecte comparative în materie față de Legea nr. 31/1990 care a constituit de altfel sursa de inspirație pentru introducerea și reglementarea expresă a acestei instituții în Codul civil.

Sub aspectul regimului juridic al nulității am arătat care sunt deosebirile în materia persoanei juridice față de dreptul comun, aspecte reglementate expres de dispozițiile art. 197 C.civ. Astfel, spre deosebire de dreptul comun, în materia persoanei juridice, nulitatea (atât cea absolută, cât și nulitatea relativă) se acoperă în toate cazurile în situația în care, până la închiderea dezbaterilor în fața primei instanțe de judecată, cauza de nulitate este înlăturată.

De asemenea, în ceea ce privește momentul până la care poate fi invocată nulitatea relativă, în materia persoanei juridice, aceasta poate fi invocată în termen de un an de la data înregistrării sau înființării persoanei juridice, după caz.

În aceeași ordine de idei am examinat aspectele derogatorii privind efectele nulității, atât de la dreptul comun, cât și în raport de Legea nr. 31/1990, aspectul esențial fiind acela potrivit căruia nulitatea persoanei juridice nu are efecte retroactive.

Capitolul III al tezei intitulat “*Identificarea persoanei juridice*” are în vedere examinarea teoretică a atributelor generale și obligatorii de identificare a persoanei juridice, dar și prezentarea altor atribute de identificare facultative, cu particularitățile acestora.

De asemenea, în acest capitol sunt analizate și mențiunile obligatorii pe care trebuie să le conțină documentele care emană de la persoana juridică, dar și sancțiunea aplicabilă în ipoteza nerespectării prescripției legale instituite de art. 231 C.civ.

Tot în acest capitol am făcut vorbire și despre ocrotirea drepturilor nepatrimoniale, aspect reglementat de vechiul Decret nr. 31/1954 și preluat și de Codul civil în vigoare, dispozițiile art. 257 C.civ. recunoscând în mod expres în favoarea persoanei juridice posibilitatea acesteia de a-și apăra drepturile nepatrimoniale.

În plus, spre deosebire de Decretul nr. 31/1954, Codul civil reglementează posibilitatea persoanei, fizică sau juridică, de a se adresa instanței în eventualitatea în care i-au fost încălcate anumite drepturi nepatrimoniale, caz în care persoana prejudiciată poate cere despăgubiri sau, după caz, o reparație patrimonială pentru prejudiciul, chiar nepatrimonial, ce i-a fost cauzat, în măsura în care vătămarea este imputabilă autorului faptei prejudiciabile.

De remarcat este faptul că, potrivit legii, în aceste cazuri dreptul la acțiune este supus prescripției extinctive, aceasta reprezentând o excepție de la prevederile art. 2502 alin.(2) C.civ. potrivit cărora drepturile privitoare la acțiunea privind apărarea unui drept nepatrimonial sunt imprescriptibile.

În *Secțiunea 1 a Capitolului IV* denumit “*Capacitatea civilă a persoanei juridice*” se regăsesc aspecte privind noțiunea de capacitate civilă a persoanei juridice, reglementare și conținut.

În cadrul structurii capacității civile a persoanei juridice am analizat capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu a persoanei juridice din punct de vedere al noțiunii, caracterelor juridice și al conținutului.

De remarcat este faptul că reglementarea actuală consacră în art. 29 C.civ., cu titlu general și limitele capacității civile a persoanelor statuând că nimeni nu poate fi îngrădit în capacitatea de folosință sau lipsit, în tot sau în parte, de capacitatea de exercițiu, decât în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege.

În virtutea aceluiași text legal, nimeni nu poate renunța, în tot sau în parte, la capacitatea de folosință sau la capacitatea de exercițiu.

Codul civil stabilește în mod expres, pornind de la vechea reglementare (art. 33 din Decretul nr. 31/1954) care făcea distincție, din punct de vedere al datei dobândirii capacității de folosință, între persoanele juridice supuse înregistrării și celelalte persoane juridice, momentul de la care persoana juridică poate avea drepturi și obligații, adică data de la care dobândește capacitate de folosință, acesta fiind reglementat expres de dispozițiile art. 205 C.civ. Astfel, persoanele juridice supuse înregistrării dobândesc capacitatea de a avea drepturi și obligații de la data înregistrării lor.

Cu toate acestea, persoanele juridice supuse înregistrării pot dobândi drepturi și își pot asuma obligații, chiar de la data actului de înființare, însă numai în măsura necesară pentru ca persoana juridică să ia ființă în mod valabil fiind vorba în acest caz despre ceea ce literatura juridică de specialitate numește capacitate de folosință anticipată.

Personalitatea juridică limitată la scopurile constituirii sale, reglementată de art. 205 alin. (3) C.civ. îi permite entității în curs de constituire să stea în justiție în calitate de persoană juridică în formare, să primească aporturi din partea membrilor sau asociaților, aporturi care vor deveni, odată cu legala constituire a societății, proprietatea acesteia.

Aria de aplicare a regulii potrivit căreia persoanele juridice supuse înregistrării dobândesc capacitate de folosință de la data înregistrării este determinată prin actele normative care impun această cerință pentru anumite astfel de subiecte de drept.

În doctrină s-a pus problema momentului de început a capacității de folosință a persoanei juridice în ipoteza în care aceeași persoană juridică este supusă, în baza unor dispoziții din legi diferite, atât cerinței înregistrării (de regulă, la organul fiscal teritorial), cât și formalității înmatriculării (în registrul comerțului), caz în care s-a apreciat că aceasta începe de la data înregistrării la organul competent și nu de la data înmatriculării în raport de dispoziția legală cuprinsă în art. 33 alin.(1) din Decretul nr. 31/1954, precum și de faptul că înregistrarea interesează dreptul civil și cel fiscal, înmatricularea fiind specifică, în schimb, dreptului comercial și numai apoi dreptului civil și fiscal.

O astfel de soluție nu poate fi primită în ceea ce ne privește câtă vreme vorbim despre momentul dobândirii capacității de folosință. Or, din acest punct de vedere, înmatricularea echivalează cu înființarea valabilă a persoanei juridice, respectiv cu dobândirea personalității juridice de către aceasta, în timp ce înregistrarea la organul fiscal are un rol de evidență, nefiind o cerință legată de constituirea sa valabilă.

Un exemplu în acest sens îl constituie asociațiile înființate în baza O.G. nr. 26/2000, care dobândesc personalitate juridică prin înscrierea în Registrul asociațiilor și fundațiilor aflat la grefa

judecătoriei în a cărei circumscripție teritorială își au sediu (art. 5), din momentul înscrierii, odată cu efectuarea înscrierii, încheierea prin care s-a dispus înscrierea comunicându-se, din oficiu, pentru evidența fiscală, organului financiar local în a cărui rază teritorială se află sediul asociației, cu menționarea numărului de înscriere în Registrul asociațiilor și fundațiilor.

În cazul persoanelor juridice nesupuse înregistrării, dobândirea personalității juridice marchează începutul deplinei capacități de folosință, acest moment fiind diferit, de la o categorie de persoane juridice la alta. Astfel, conform art. 205 alin.(2) C.civ., celelalte persoane juridice au capacitatea de a avea drepturi și obligații, *de la data actului de înființare al organului competent*, pentru persoanele juridice care se înființează în mod valabil în acest mod; *de la data autorizării constituirii*, în cazul persoanelor care se constituie în mod valabil prin autorizarea actului de înființare sau *de la data îndeplinirii oricărei alte cerințe prevăzute de lege*, atunci când legea condiționează înființarea persoanei juridice de îndeplinirea anumitor cerințe.

În ceea ce privește conținutul capacității de folosință, persoana juridică nu are aptitudinea de a avea acele drepturi și obligații civile care nu pot aparține decât persoanei fizice, astfel cum prevăd dispozițiile art. 206 alin. (1) C.civ.

Pe de altă parte, persoanele juridice fără scop lucrativ pot avea doar acele drepturi și obligații civile care sunt necesare pentru realizarea scopului stabilit prin lege, actul de constituire sau statut.

În ambele cazuri, încălcarea acestor reguli este sancționată cu nulitatea absolută a actului juridic încheiat cu nerespectarea legii.

În acest context am făcut vorbire despre principiul specialității capacității de folosință în privința căruia reglementarea în vigoare a modificat viziunea asupra acestuia dat fiindcă păstrează expres acest principiu doar în cazul persoanelor juridice fără scop patrimonial.

În acest sens am arătat că se impune o nuanțare, în sensul în care legea nu elimină principiul specialității capacității de folosință în cazul persoanelor juridice cu scop patrimonial, ci elimină doar sancțiunea nulității absolute ce intervine în cazul nerespectării acestui principiu.

Situația este mai complexă în cazul persoanelor juridice cu scop patrimonial, întrucât conținutul acelei părți a capacității de folosință a persoanei juridice ce constă în aptitudinea acesteia de a încheia acte juridice este determinat de scopul pentru care persoana a fost înființată.

În legătură cu acest aspect am făcut unele precizări în sensul în care determinarea limitelor principiului specialității capacității de folosință a persoanei juridice se face prin luarea în considerare a limitelor ce rezultă din scopul persoanei juridice, așa cum e stabilit de lege (scopul generic), actul de înființare sau statut (scopul concret).

Deși, în principiu, în cazul persoanelor juridice cu scop lucrativ, scopul poate fi derularea oricărei afaceri am arătat că nu trebuie neglijat faptul că scopul licit, moral și în acord cu interesul general constituie o premisă a existenței sau supraviețuirii oricărei persoane juridice, astfel că, în acest sens, persoana juridică nu poate încheia acte juridice neconforme cu un astfel de scop fără a-și periclita existența sa ca subiect de drept.

Pe de altă parte, dată fiind lipsa unei limite consacrate legal în ceea ce privește acest aspect am considerat că se naște întrebarea dacă sunt valabile totuși astfel de acte ce au un scop contrar dispozițiilor art. 187 C.civ., răspunsul la o astfel de întrebare fiind, cel puțin din punct de vedere teoretic, afirmativ, însă aceste acte ar putea fi ele însele lovite de nulitate, în considerarea faptului că ar fi afectate de cauze false sau ilicite.

Principiul specialității capacității de folosință a persoanei juridice fără scop patrimonial cuprinde și o atenuare, în sensul în care art. 208 C.civ. conține principiul libertății persoanelor juridice de a primi liberalități.

Așadar, prin excepție de la prevederile art. 205 alin. (3) C.civ. și dacă prin lege nu se dispune altfel, orice persoană juridică poate primi liberalități în condițiile dreptului comun, de la data actului de înființare sau, în cazul fundațiilor testamentare, din momentul deschiderii moștenirii testatorului, chiar și în cazul în care liberalitățile nu sunt necesare pentru ca persoana juridică să ia ființă în mod legal.

Codul civil reglementează și desfășurarea activităților autorizate, însă textul art. 207 C.civ. nu se referă la autorizarea constituirii persoanei juridice de drept privat, prevăzută la art. 194 alin. (1) lit. b) C.civ., ci la autorizarea activităților speciale (calificate astfel de legiuitor) pe care persoana juridică își propune să le desfășoare.

Din acest punct de vedere, art. 207 alin. (2) C.civ. stabilește o incapacitate specială de folosință a persoanei juridice, ce reprezintă o limitare a capacității juridice a acesteia.

Referitor la capacitatea civilă de exercițiu o chestiune pe care am insistat să o lămuresc a fost aceea privind noțiunea acesteia prin raportare la definițiile exprimate în literatura juridică de specialitate.

În acest sens, în literatura juridică de specialitate, în sens restrâns, capacitatea de exercițiu a fost definită drept aptitudinea persoanei juridice de a-și exercita drepturile și de a-și asuma obligații, săvârșind acte juridice, iar în sens larg, drept acea componentă a capacității civile a subiectului de drept ce constă în aptitudinea de a dobândi și exercita drepturi subiective civile și de a-și asuma și îndeplini obligații civile, prin încheierea de acte juridice de către organele sale de conducere.

Considerăm însă că specificul capacității de exercițiu îl constituie exercițiul drepturilor subiective civile și îndeplinirea obligațiilor civile și nu dobândirea unor astfel de drepturi sau asumarea unor astfel de obligații, aspecte care reprezintă o componentă strict a capacității de folosință.

Așadar, capacitatea de folosință se referă la capacitatea persoanei (fizice sau juridice) de a fi titular de drepturi și obligații civile (de a le deține în patrimoniu), pe când capacitatea de exercițiu se referă la exercițiul unor astfel de drepturi.

Confuzia apărea din redactarea defectuoasă a art. 5 alin.(3) din Decretul nr. 31/1954, care definea, din punctul de vedere al obligațiilor civile, capacitatea de exercițiu a persoanei fizice drept aptitudinea persoanei fizice de a-și asuma obligații (asumarea de obligații fiind o caracteristică a capacității de folosință), săvârșind acte juridice (săvârșirea de acte juridice fiind, în schimb o componentă a capacității de exercițiu).

Codul civil lămurește această problemă și definește astfel (în art. 37 C.civ.) capacitatea de exercițiu a persoanei juridice drept aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile (cu alte cuvinte, aptitudinea de a avea exercițiul drepturilor dobândite și de a-și îndeplini obligațiile asumate), iar în privința capacității de exercițiu a persoanei juridice art. 209 alin.(1) C.civ. este cât se poate de clar și se referă strict la aptitudinea de a-și exercita drepturile și de a-și îndeplini obligațiile.

Cât privește data dobândirii capacității de exercițiu, am subliniat faptul că, Codul civil leagă începutul capacității de exercițiu de data constituirii persoanei juridice, fără însă ca noua reglementare să definească noțiunea de „constituire” a persoanei juridice.

De la acest principiu al dobândirii capacității de exercițiu de către persoana juridică de la data constituirii există o singură limitare, impusă de art. 207 C.civ., text legal potrivit căruia persoanele juridice care desfășoară activități ce trebuie autorizate de organele competente au dreptul de a desfășura asemenea activități numai din momentul obținerii autorizației respective, dacă prin lege nu se prevede altfel.

Din punct de vedere al dihotomiei textelor legale, art. 207 este situat în cadrul Secțiunii I, „Capacitatea de folosință a persoanei juridice” a Capitolului III, „Capacitatea civilă a persoanei juridice” din Titlul IV, „Persoana juridică” al Codului civil.

Cu toate acestea, după cum arată și titlul acestui articol, respectiv „desfășurarea activităților autorizate”, legea are în vedere o componentă a capacității de exercițiu a persoanei juridice (o limitare a acestei capacități) și nu o componentă a capacității de folosință.

Subliniem acest aspect întrucât art. 207 C.civ. nu limitează dreptul persoanei juridice de a fi titulară de drepturi și obligații, ci doar condiționează exercițiul unor astfel de drepturi de existența autorizației emise de organele competente, astfel încât apreciem că, din acest punct de vedere, textul de lege trebuia inserat în cadrul Secțiunii a II-a, intitulată „Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice” a Capitolului III.

O astfel de interpretare are o deosebită importanță practică întrucât, în cazul în care o persoană juridică are, spre exemplu, drept obiect de activitate, vânzarea de produse periculoase, existența autorizației se va aprecia la momentul efectiv al fiecărei vânzări, adică la momentul în care persoana juridică își exercită drepturile și obligațiile sale, iar nu la momentul la care persoana juridică își asumă drepturile și obligațiile, adică la momentul semnării contractului.

Așadar, nulitatea absolută prevăzută de art. 207 alin.(2) C.civ. privește doar aptitudinea persoanei juridice de a-și exercita drepturile și obligațiile, nu și aptitudinea persoanei juridice de a dobândi astfel de drepturi și obligații.

În acest caz, obținerea autorizației de la organul competent poate fi interpretată și ca o condiție rezolutorie, putându-se opune excepția de neexecutare a contractului pe motiv că lipsa autorizației atrage nulitatea absolută a contractului, mergând până la posibilitatea de a cere rezoluțiunea/rezilierea contractului.

În capitolul IV am tratat și problema organelor de administrare ale persoanei juridice, desemnate în mod expres de Codul civil, pornind de la faptul că în vechea legislație termenul utilizat era acela de „organe” și că în prezent, noțiunea de „organe” la care se referă, spre exemplu, dispozițiile art. 216 C.civ. și art. 220 C.civ. nu mai are înțelesul tradițional de persoană care exprimă voința persoanei juridice, ci înțelesul de element al structurii de organizare și funcționare a acesteia, cu atribuții de decizie, de control sau deliberative⁹.

Codul civil menționează, așadar, în art. 209 alin.(1) că persoana juridică își poate exercita drepturile și îndeplini obligațiile prin „organele de administrare”, pe care le și nominalizează, alin.(2) arătând că au o atare calitate persoanele fizice sau persoanele juridice care, prin lege, actul de constituire sau statut sunt desemnate să acționeze, în raporturile cu terții, individual sau colectiv, în numele și pe seama persoanei juridice.

Cu alte cuvinte, organele de administrare sunt acele organe investite prin lege, actul de constituire sau statut, cu dreptul de a reprezenta persoana juridică.

În privința dreptului de reprezentare trebuie să subliniem, după cum s-a sesizat și în doctrină¹⁰, că este un drept special, deosebit de dreptul de administrare, care include numai dreptul de gestiune.

O astfel de soluție rămâne valabilă și sub imperiul Codului civil, în sensul că nu toate organele persoanei juridice investite cu drept de administrare (de gestiune) pot fi calificate drept „organe de

⁹ Flavius-Antoniou Baias, Eugen Chelaru, Rodica Constantinovici, Ioan Macovei, *Noul Cod Civil, Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 200.

¹⁰ St.D. Cărpenaru, S. David, C. Predoiu, Gh. Piperea, *Legea societăților comerciale, Comentariu pe articole*, ediția 4, Ed. C.H. Beck, p. 529.

administrare” în sensul dat de art. 209 alin.(2) C.civ., ci numai acele organe cărora li s-a conferit expres dreptul de a reprezenta persoana juridică.

Din perspectiva capacității de exercițiu a persoanei juridice, persoanele fizice sau persoanele juridice care, prin lege, actul de constituire sau statut sunt desemnate să acționeze în raporturile cu terții, individual sau colectiv, în numele și pe seama persoanei juridice, în calitate de organe de administrare, nu constituie subiecte distincte de drept, ci o parte componentă a persoanei juridice, a cărei capacitate de exercițiu se pune în valoare prin organele sale de conducere.

Așadar, titular al capacității de exercițiu este chiar persoana juridică și nu organul său de administrare.

În acest context am arătat faptul că, în lumina dispozițiilor Codului civil, neconstituirea organului de administrare nu este o cauză de nulitate a persoanei juridice, însă aceasta este pusă în imposibilitatea de a funcționa, astfel că în Cod se regăsesc prevederi ce reglementează lipsa organelor de administrare, art. 210 C.civ. dispunând că, în această situație, fondatorii sau persoanele desemnate de aceștia sunt considerați reprezentanți ai persoanei juridice, fără a le fi încredințate puteri de reprezentare.

Puterea fondatorilor și a persoanelor desemnate de către aceștia se întinde la actele și operațiunile care se integrează în obiectul de activitate al persoanei juridice.

Cât privește actele juridice încheiate de fondatori sau de persoanele desemnate, pentru înființarea persoanei juridice, dar cu depășirea puterilor conferite, precum și actele încheiate de alte persoane nedeseminate obligă persoana juridică doar în condițiile gestiunii de afaceri (art. 1330-1340 C.civ.).

Deși art. 210 C.civ. este intitulat „lipsa organelor de administrare” am remarcat faptul că domeniul său de aplicare vizează numai perioada cuprinsă între data actului de înființare și data constituirii organelor de administrare, nu și perioadele de vacanță (indiferent de motiv) a organelor de administrare, textul de lege neputând constitui temeiul legal pentru toate situațiile în care suntem în prezența lipsei organelor de conducere ale persoanei juridice.

O soluție contrară ar duce la ipoteza inacceptabilă de a recunoaște fondatorilor (spre exemplu) un drept absolut de a administra persoana juridică în caz de vacanță a organelor de administrare, mai ales în condițiile în care este posibil ca în momentul unei astfel de vacanțe fondatorul să își fi pierdut calitatea pe care a deținut-o inițial în cadrul persoanei juridice (membru, asociat, acționar, etc.).

Dat fiind rolul important pe care îl au organele de administrare în ceea ce privește exprimarea voinței persoanei juridice, legiuitorul a instituit și anumite interdicții/restricții în privința acestora. Astfel, potrivit art. 211 alin.(1) C.civ., nu pot face parte din organele de administrare și de control ale persoanei juridice incapabilii, cei cu capacitate de exercițiu restrânsă, cei decăzuți din dreptul de a

exercita o funcție în cadrul acestor organe, precum și cei declarați prin lege sau prin actul de constituire incompatibili să ocupe o astfel de funcție.

O astfel de reglementare întâlnim și în Codul civil din Quebec, sursa de inspirație a Codului civil român în vigoare, potrivit art. 327 CCQ, fiind incapabili de a fi administratori minorii, majorii aflați sub tutelă sau sub curatelă, faliții și persoanele în privința cărora tribunalul a interzis exercitarea acestei funcții.

În *Secțiunea a 2-a* a capitolului IV am examinat aspecte privind organizarea și funcționarea persoanei juridice; actele emise de organele persoanei juridice și nulitatea acestor acte, precum și răspunderea membrilor organelor persoanei juridice.

Decretul nr. 31/1954 nu conținea nicio regulă referitoare la organizarea și funcționarea persoanei juridice, regulile de organizare și funcționare ale acestor persoane fiind stabilite exclusiv prin actele de înființare și/sau prin legile speciale aplicabile fiecărei categorii de persoane juridice în parte.

Dezavantajul acestui sistem rezidă, pe de-o parte, în existența unor situații (des întâlnite) în care persoana juridică nu are un set de reguli complet care să-i governeze funcționarea datorită existenței unor lacune în actele de înființare și/sau în legile speciale ce guvernează persoana în cauză, iar pe de altă parte, în lipsa unui sistem unitar aplicabil tuturor persoanelor juridice.

Un exemplu concret în acest sens îl reprezintă art. 212 C.civ., care introduce principiul potrivit căruia hotărârile și deciziile luate de organele de conducere și administrare în condițiile legii, actului de constituire sau statutului sunt obligatorii chiar pentru cei care nu au luat parte la deliberare sau au votat împotriva.

Un astfel de principiu era cunoscut în doctrină înainte de adoptarea actualului Cod civil, însă regula nu avea o consacrare legislativă cu caracter general, aplicabilă tuturor persoanelor juridice, fiind prezentă, sub diverse formulări, în legi speciale privitoare doar la anumite categorii de persoane juridice, aplicabilitatea sa tuturor persoanelor juridice de drept public sau privat putându-se face doar prin analogie.

Actualul Cod civil deși nu stabilește un regim unitar în privința organizării și funcționării persoanelor juridice conține totuși un set de reguli imperative aplicabile tuturor persoanelor juridice, acestea urmând a se organiza și funcționa potrivit prevederilor cuprinse în actele de înființare și/sau în legile speciale ce reglementează organizarea și funcționarea diverselor categorii de persoane juridice.

Prevederea legală – art. 212 C.civ. - nu este una nouă, fiind inspirată de art. 132 din Legea nr. 31/1990, ambele reglementări având un conținut similar.

Pentru a desemna purtătorii voinței juridice a persoanei juridice, art. 212 C.civ. se referă la organe de conducere și de administrare, deși art. 209 C.civ., după cum am văzut, vizează numai organele de administrare ale aceleiași persoane juridice.

În literatura de specialitate se apreciază că nu există o diferență semnificativă între cele două sintagme legale, însă nu putem fi de acord cu o astfel de afirmație, câtă vreme organul de conducere exprimă voința persoanei juridice, deliberând prin hotărâri asupra tuturor problemelor importante ale persoanei juridice, în timp ce organul de administrare pune în executare aceste hotărâri.

Așadar, atribuțiile acestor organe nu sunt similare, tot astfel cum și rolul acestor organe în cadrul persoanei juridice este diferit.

Dispozițiile art. 213-214 C.civ. consacră în mod expres două obligații esențiale ce revin membrilor organelor de administrare, a căror nerespectare are implicații deosebite asupra persoanei juridice însăși. Astfel, o primă obligație instituită de dispozițiile art. 213 alin.(1) C.civ. în sarcina membrilor organelor de administrare este obligația de a acționa în interesul persoanei juridice cu prudența și diligența unui bun proprietar, în timp ce a doua obligație, reglementată de art. 214 C.civ. vizează menținerea separației de patrimonii în ceea ce privește patrimoniul persoanei juridice și patrimoniul membrului organului de administrare al acesteia.

În legătură cu obligația de a acționa în interesul persoanei juridice cu prudența și diligența unui bun proprietar, am arătat faptul că noua legislație nu definește comportamentul unui bun proprietar, acest criteriu rămânând unul subiectiv, la aprecierea instanței.

În literatura juridică de specialitate s-a apreciat că textul art. 213 C.civ. transpune în planul generic al obligațiilor organelor de administrare ale persoanei juridice obligația de fidelitate, care era deja impusă în dreptul nostru administratorilor societăților comerciale.

Din păcate, legea nu oferă protecție decât contra neglijenței și fraudei organelor de administrare, acționarii și, prin extrapolare, membrii persoanelor juridice nefiind apărați de riscurile inerente ale afacerilor persoanei juridice.

Dispozițiile art. 216 alin.(1) C.civ. consacră dreptul oricărui dintre membrii organelor de conducere sau de administrare ale persoanei juridice care nu a participat la deliberare ori care a votat împotriva și a cerut să se insereze aceasta în procesul-verbal de ședință de a ataca în justiție hotărârile și deciziile contrare legii, actului de constituire sau statutului.

Textul este asemănător art. 132 din Legea nr. 31/1990, care prevede că hotărârile adunării generale contrare legii sau actului constitutiv pot fi atacate în justiție de oricare dintre acționarii care nu au luat parte la adunarea generală sau care au votat contra și au cerut să se insereze aceasta în procesul-verbal al ședinței.

Singura deosebire dintre cele două reglementări se referă la faptul că, potrivit dreptului comun, membrii organelor de conducere sau administrare trebuie să nu fi participat la deliberare, în timp ce legea specială impune ca acționarii să nu fi luat parte la adunarea generală, adică să nu fi participat deloc la ședință, nici la dezbateri, nici la deliberare.

Observăm faptul că textul art. 216 alin.(1) C.civ. nu precizează la ce hotărâri sau decizii se referă, astfel că din acest punct de vedere considerăm că pot fi atacate: hotărârile sau deciziile oricărui organ al persoanei juridice, respectiv deciziile și hotărârile organelor colegiale de administrare ale persoanei juridice; deciziile cenzorilor (care sunt organe de conducere în sensul art. 220 C.civ.); hotărârile adunărilor generale ale membrilor persoanei juridice.

Potrivit legii însă, administratorii nu pot ataca hotărârea privitoare la revocarea lor din funcție, ei având numai dreptul de a fi despăgubiți în ipoteza în care revocarea a fost nejustificată sau intempestivă, iar aceștia au suferit astfel un prejudiciu.

În ceea ce privește termenul în care hotărârile organelor persoanei juridice pot fi atacate în justiție, potrivit legii, hotărârile și deciziile contrare legii, actului de constituire sau statutului pot fi atacate în justiție în termen de 15 zile de la data comunicării copiei de pe hotărârea sau decizia respectivă ori de la data când a avut loc ședința, după caz, pentru motive de nulitate relativă și oricând, acțiunea fiind imprescriptibilă, dacă se invocă motive de nulitate absolută.

Termenul de 15 zile este un termen de prescripție și nu de decădere, fiind vorba despre stingerea dreptului la acțiune privind anularea hotărârilor și deciziilor organelor persoanei juridice, termen care derogă de la termenul general de prescripție de 3 ani prevăzut de art. 2517 C.civ.

În consecință, membrii organelor de conducere și administrare ale persoanei juridice care nu au participat la deliberare sau care au votat contra luării deciziei sau hotărârii pot ataca în justiție toate aceste decizii sau hotărâri, atât pentru motive de nulitate relativă, cât și pentru motive de nulitate absolută.

Codul civil reglementează și răspunderea membrilor organelor persoanei juridice stabilind răspunderea pentru faptele licite și ilicite și răspunderea pentru prejudiciile cauzate persoanei juridice prin încălcarea îndatoririlor stabilite în sarcina lor.

În ceea ce privește răspunderea pentru fapte juridice, potrivit legii, faptele licite sau ilicite săvârșite de organele persoanei juridice obligă însăși persoana juridică, însă numai dacă ele au legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate.

Per a contrario, faptele licite sau ilicite săvârșite de organele persoanei juridice și care nu au legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate vor naște obligații valabile numai în sarcina membrilor acestor organe, chiar dacă au fost încheiate în numele persoanei juridice.

Față de reglementarea anterioară, care stabilea răspunderea proprie a persoanei juridice doar pentru acele fapte ale organelor sale care erau săvârșite cu prilejul exercitării funcțiilor lor, actuala reglementare este mult mai largă¹¹, permițând victimei prejudiciului să pretindă răspunderea extinsă¹² a persoanei juridice pentru fapte juridice care nu sunt exclusiv cantonate la exercițiul efectiv, faptic, al funcțiilor încredințate, ci au o legătură oarecare cu atribuțiile sau scopul funcțiilor încredințate.

Faptele ilicite săvârșite de organele persoanei juridice atrag, așadar, o dublă răspundere, cea a persoanei juridice, precum și o răspundere personală și solidară a celor care le-au săvârșit, atât față de persoana juridică, cât și față de terți [art. 219 alin.(2) C.civ.].

În *Secțiunea a 3-a* sunt analizate dispozițiile speciale privind persoanele juridice de drept public, cu referire în mod special la independența patrimonială a acestora, consacrată de textul art. 222 C.civ.

Prevederile art. 222 C.civ. interzic confuziunea patrimonială între două persoane juridice, statuând că persoana juridică având în subordine o altă persoană juridică nu răspunde pentru neexecutarea obligațiilor acesteia din urmă și nici persoana juridică subordonată nu răspunde pentru persoana juridică față de care este subordonată, dacă prin lege nu se dispune altfel.

Textul legal introduce ceea ce Codul civil numește principiul independenței patrimoniale în materia persoanelor juridice de drept public însă soluția nu este una tocmai reușită, preluarea modelului răspunderii limitate din materia societăților comerciale fiind departe de realitățile juridice de la noi din țară.

În aceeași secțiune am făcut vorbire despre răspunderea civilă a statului și a unităților administrativ-teritoriale, prevederile art. 223 alin.(1) C.civ. statuând că, în raporturile civile în care se prezintă nemijlocit, în nume propriu, ca titular de drepturi și obligații, Statul și unitățile administrativ-teritoriale (comuna, orașul și județul) care participă la raporturile civile în nume propriu, participă prin Ministerul Finanțelor Publice, în afară de cazul în care legea stabilește un alt organ în acest sens, respectiv prin organele prevăzute de lege, în cazul unităților administrativ-teritoriale.

Textul legal reprezintă o preluare a art. 25 din Decretul nr. 31/1954, fiind menținut ca și reprezentant al statului în raporturile de drept civil Ministerul Finanțelor Publice, cu excepția cazului în care prin lege specială se stabilește altfel.

Regula reprezentativității stabilită pentru statul român se aplică, în mod corespunzător, și unităților administrativ-teritoriale care participă la raporturile civile prin organele prevăzute de lege, respectiv primar sau președintele consiliului județean.

¹¹ Pentru amănunte privind răspunderea civilă delictuală a persoanei juridice pentru fapta proprie, a se vedea C. Stătescu, C. Bîrsan, *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All, București, 1992, p. 195-198.

¹² Flavius-Antoniou Baias, Eugen Chelaru, Rodica Constantinovici, Ioan Macovei, *Noul Cod Civil, Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 220.

Dacă prin lege nu se dispune altfel, statul nu răspunde decât în mod subsidiar pentru obligațiile organelor, autorităților și instituțiilor publice care sunt persoane juridice și niciuna dintre aceste persoane juridice nu răspunde pentru obligațiile statului [art. 224 alin.(1) C.civ.].

În acest sens am arătat faptul că răspunderea subsidiară a statului reprezintă o încălcare a principiului independenței patrimoniale a persoanelor juridice de drept public, contrar dispozițiilor art. 222 C.civ., Statul român apărând ca un garant al executării obligațiilor asumate de toate organele, autoritățile și instituțiile publice. Astfel, în cauza Popa contra României (2010), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că statul răspunde chiar și ca acționar al unor societăți comerciale, dacă nu a respectat independența patrimonială a acestei societăți comerciale și că statul nu se poate apăra de răspundere, inclusiv față de această răspundere subsidiară, de garanție, invocând criza financiară.

În schimb, niciuna dintre persoanele juridice de drept public pentru obligațiile cărora statul răspunde nu poartă nicio răspundere pentru obligațiile statului.

În privința unităților administrativ-teritoriale, alin.(2) al art. 224 C.civ. prevede o soluție similară, în sensul în care aceste entități nu răspund decât în mod subsidiar pentru obligațiile organelor, instituțiilor și serviciilor publice din subordinea acestora atunci când acestea au personalitate juridică.

Deși din cuprinsul textului legal lipsește prevederea potrivit căreia aceste persoane nu vor răspunde pentru obligațiile statului, soluția se impune în virtutea principiului independenței patrimoniale prevăzut de art. 222 C.civ.

Prevederile art. 224 C.civ. reprezintă o noutate în sistemul nostru de drept, având în vedere că vechea reglementare (art. 37 din Decretul nr. 31/1954) nu permitea nicio formă de răspundere a statului pentru obligațiile persoanelor juridice de drept public.

În **capitolul V** intitulat “*Reorganizarea persoanei juridice*” am tratat pe larg modurile de reorganizare consacrate de Codul civil prin raportare la legislația anterioară, sens în care am arătat că, practic, modurile de reorganizare sunt aceleași cu cele din Decretul nr. 31/1954 cu diferența că, în loc să fie folosită noțiunea de „comasare” se utilizează o altă noțiune, identică ca și conținut, și anume fuziunea.

Așadar, în lumina acestui act normativ, reorganizarea persoanei juridice cuprindea două forme și anume: comasarea și divizarea, în timp ce, potrivit Codului civil, reorganizarea persoanei juridice se realizează prin fuziune, divizare sau transformare.

În cadrul acestui capitol am prezentat pe larg și aspecte privind fuziunea în materia societăților comerciale, reglementate de Legea nr. 31/1990, act normativ ce reprezintă dreptul comun pentru majoritatea persoanelor juridice din sfera dreptului privat.

La fel ca și fuziunea, divizarea ca mod de reorganizare a persoanei juridice a fost prezentată prin prisma analizării acestei operațiuni în mod concret, prin analiza legislației speciale în materia persoanei juridice.

În ceea ce privește transformarea persoanei juridice, în viziunea Codului civil, aceasta este privită ca un mod de reorganizare, alături de fuziune și divizare, ea fiind totodată enumerată și printre modurile de încetare a persoanei juridice (art. 244 C.civ.).

Prin urmare, reglementarea actuală introduce „transformarea” ca modalitate nouă prin care se poate realiza operațiunea reorganizării.

Dacă ne raportăm însă la dispozițiile cuprinse în legi speciale, aflate în vigoare, care reglementează, de pildă, transformarea societății comerciale prin schimbarea formei juridice, transformarea societății cooperatiste în societate cooperatistă europeană și viceversa, transformarea unei societăți comerciale în societate comercială europeană și invers, transformarea unei instituții de credit, respectiv o bancă, organizație cooperatistă de credit, bancă de economisire și creditare în domeniul locativ, bancă de credit ipotecar sau instituție emitentă de monedă electronică într-o instituție de credit din altă categorie, operațiunea nu mai apare ca o noutate, ci ca o formă de reorganizare deja prezentă atât în practică, cât și în unele acte normative speciale.

În acest context am arătat că, în concepția Codului civil, prin transformare, „vechea” persoană juridică își încetează existența, locul ei fiind luat concomitent de „noua” persoană juridică, fapt generator de confuzii de altfel dat fiindcă persoana juridică „nouă”, în cazul transformării, ia naștere numai în urma încetării altei persoane juridice, înlocuind-o fiind vorba, practic despre o „renaștere” sub o altă formă.

De altfel, Codul civil pentru a elimina orice confuzie în privința persoanei juridice care ia ființă în urma încetării altei persoane juridice nici nu utilizează adjectivul „nouă” atunci când face referire la persoana juridică care ia locul persoanei juridice care își încetează existența, ci folosește sintagma de „altă persoană juridică”, însă nici aceasta nu este cea mai bună alegere câtă vreme nu lămurește sensul exact al transformării și regimul juridic al persoanelor juridice implicate într-o astfel de operațiune.

În aceste condiții am considerat că se impune redefinirea conceptului de transformare a persoanei juridice, prin raportare atât la sensul operațiunii, cât și la modul de derulare a acesteia și la persoanele juridice participante.

Secțiunea a 2-a a capitolului V cuprinde aspecte privind încetarea unor contracte în cazul reorganizării persoanei juridice, cu privire specială asupra contractelor încheiate *intuitu personae*; data transmiterii drepturilor și obligațiilor, în privința căreia Codul civil adoptă aceeași concepție ca și Decretul nr. 31/1954, sens în care face distincție, din acest punct de vedere, între persoanele juridice

supuse înregistrării și cele nesupuse înregistrării și calea de atac a actelor prin care s-a hotărât reorganizarea persoanei juridice și anume – opoziția - cu prezentarea unor aspecte comparative cu opoziția reglementată de art. 61-62 din Legea societăților comerciale nr. 31/1990.

Secțiunea a 3-a este dedicată prezentării unor aspecte speciale privind reorganizarea judiciară a persoanei juridice aflată în insolvență, cu referire la noțiunea de insolvență în sensul Legii nr. 85/2006, participanți, procedură și efecte, dar și menționării unor aspecte de drept comparat.

Capitolul VI “Încetarea persoanei juridice” analizează modurile de încetare reglementate de Codul civil în paralel cu cele reglementate în legislația anterioară de drept comun cu prezentarea unor dispoziții speciale referitoare la desființarea unor persoane juridice și data încetării personalității juridice.

Secțiunea a 2-a este dedicată în întregime dizolvării persoanei juridice, mod de încetare tratat separat de Codul civil având în vedere efectele asupra persoanei juridice. Astfel, dizolvarea este o operațiune aplicabilă în cazurile și condițiile statuate de lege, care antrenează lichidarea și urmărește încetarea persoanei juridice, în condiții obișnuite, dizolvarea și lichidarea reprezentând cele două faze obligatorii ale procesului de încetare a personalității juridice a persoanei juridice.

În cadrul acestei secțiuni am analizat pe larg cauzele de dizolvare, atât cele generale prevăzute de Codul civil, cât și cele reglementate în legi speciale în ceea ce privește persoanele juridice de drept public și privat.

De asemenea am analizat efectul esențial al dizolvării – lichidarea, cu menționarea aspectelor reglementate de Codul civil în ceea ce privește destinația bunurilor rămase după lichidare, dar și a unor aspecte particulare ale lichidării în cazul anumitor persoane juridice.

În *Secțiunea a 3-a* am tratat aspecte particulare ale insolvenței, privită ca un caz special de dizolvare a persoanei juridice, cu analiza unor aspecte comparative ale lichidării din perspectiva Legii nr. 85/2006 și a Legii nr. 31/1990.

În acest context am arătat faptul că falimentul declarat în cadrul procedurii insolvenței reprezintă de fapt o cauză de dizolvare a persoanei juridice.

Aceasta este de altfel și concepția Legii nr. 31/1990, care enumeră printre cauzele generale de dizolvare a societății comerciale și falimentul societății [art. 227 lit. f)].

Deși în Codul civil falimentul nu este prevăzut ca și o cauză de dizolvare a persoanei juridice consider că *de lege ferenda* acesta ar trebui inclus printre cauzele generale de dizolvare prevăzute în art. 245 C.civ.

În această secțiune am prezentat totodată și măsurile de redresare și evitare a insolvenței reglementate de legislația noastră și anume concordatul preventiv și mandatul ad-hoc, având în vedere

că, până la adoptarea Legii nr. 381/2009 privind introducerea concordatului preventiv și mandatului ad-hoc, spre deosebire de legislația altor state, legislația română nu reglementa decât procedura reorganizării pe cale judiciară, în condițiile Legii nr. 85/2006, fapt care nu înlătura totuși posibilitatea unei reorganizări convenționale, modalitate de reorganizare ce presupunea în practică negocieri purtate de debitor cu principalii creditori în vederea reeșalonării plății creanțelor, însă într-o asemenea procedură debitorul nu dispunea de nicio măsură de protecție legală.

Cu toate acestea trebuie reținut faptul că ambele proceduri instituite de Legea nr. 381/2009 sunt proceduri voluntare.

Teza se încheie cu prezentarea concluziilor mele privind subiectul abordat și a unor propuneri *de lege ferenda* în raport de dispozițiile Codului civil în materia persoanei juridice cu mențiunea că lucrarea de față își propune să ofere un tablou cât mai complet al persoanelor juridice prezente în viața juridică la acest moment, prin examinarea nu numai a prevederilor din Codul civil privitoare la persoana juridică, în general, ci și a bogatei legislații speciale în materie.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. **Y. Eminescu**, Subiectele colective de drept în România, Ed. Academiei, București, 1981;
2. **E. Lupan, D. Popescu, A. Marga**, Drept civil. Persoana juridică, Ed. Lumina Lex, București, 1994;
3. **Ș. Cocoș**, Drept roman, ed. a III-a, Ed. Universul Juridic, București, 2005;
4. **M.B. Cantacuzino**, Despre libertatea individuală și persoanele fizice;
5. **G. P. Petrescu**, Studiu asupra persoanelor civile, juridice sau morale, București, 1894;
6. **Elena Tereza Chilor**, Istoria dreptului românesc, Ed. Universitaria, Craiova, 2002;
7. **D. Alexandresco**, Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român, tom. I, partea I, București, 1926;
8. **P. Negulescu**, Tratat de drept administrativ român, vol. I, cartea I-a, ed. a III-a, Tipografiile Române Unite, București, 1925;
9. **Ovidiu Ungureanu, Călina Jugastru**, Drept civil. Persoanele, București, Ed. Rosetti, 2003;
10. **C. Hamangiu, I. Rosetti Bălănescu, Al. Băicoianu**, Tratat de drept civil român, vol. I, București, Ed. "Națională", 1928;
11. **S.G. Longinescu**, Elemente de drept roman. Partea generală, vol. I, Ed. Librăriei Socec & CIE, București, 1908;
12. **Andreea Corina Târșia**, Reorganizarea persoanei juridice de drept privat, București, Ed. Hamangiu, 2012;
13. **M.B. Cantacuzino**, Elementele dreptului civil, Ed. All, București, 1998;
14. **M. Mureșan, A. Boar, Ș. Diaconescu**, Drept civil. Persoanele, „Cordial lex”, Cluj-Napoca, 2000;
15. **Ernest Lupan, Szilard Sztranyiczki**, Persoanele în concepția Noului Cod civil, Ed. C.H. Beck, București, 2012;
16. **E. Lupan, D. Popescu, A. Marga**, Drept civil. Persoana juridică, Ed. Lumina Lex, București, 1994;
17. **G. Plastara**, Drept civil român, vol. I, Ed. Cartea Românească, București;
18. **Gh. Beleiu**, Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil, Ed. a VII-a revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2001;
19. **E. Lupan**, Drept civil. Persoanele, Universitatea din Cluj-Napoca, 1988;
20. **Y. Eminescu**, Teoria generală a personalității juridice, în lucrarea Subiectele colective de drept în România, Ed. Academiei Române, București, 1981;

21. **E. Chelaru**, Drept civil. Persoanele, Ed. All Beck, București, 2003;
22. **C. Stătescu**, Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale, EDP, București, 1970;
23. **M.N. Costin**, Marile instituții ale dreptului civil român, vol. 2, Persoana fizică și persoana juridică, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984;
24. **E. Poenaru**, Drept civil. Teoria generală. Persoanele, Ed. All Beck, București, 2002;
25. **Șt. Rauschi, Gh. Popa, Ștefania Rauschi**, Drept civil. Teoria generală. Persoana fizică. Persoana juridică, Ed. Junimea, Iași, 2000;
26. **Gh. Beleiu**, Drept civil. Persoanele, 1982;
27. **T. Pop**, Drept civil român. Persoanele fizice și persoanele juridice, Editura Lumina Lex, București, 1994;
28. **G. Boroii**, Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ediția a III-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2008;
29. **R. Vonica**, Introducere generală în drept, Editura Lumina Lex, București, 2000;
30. **E. Lupan**, Drept civil, Persoana juridică, Ed. Lumina Lex, 2000;
31. **M. Nicolae**, Tratat de publicitate imobiliară, vol. I, Introducere în publicitatea imobiliară, Ed. Universul Juridic, București, 2006;
32. **I. Reghini, Ș. Diaconescu**, Introducere în dreptul civil, Ed. Sfera, Cluj-Napoca, 2004;
33. **St.D. Cărpenu, S. David, C. Predoiu, Gh. Piperea**, Legea societăților comerciale. Comentariu pe articole, ed. a 3-a, București, Ed. C.H. Beck, 2006;
34. **E. Tarangul**, Tratat de drept administrativ, Tipografia "Glasul Bucovinei", Cernăuți, 1944;
35. **Emil Bălan**, Instituții administrative, Ed. C.H. Beck, București, 2008;
36. **P. Negulescu**, Tratat de drept administrativ, vol. II, ediția a IV-a, Institutul de arte grafice "E. Mârvan", București, 1934;
37. **A. Teodorescu**, Tratat de drept administrativ, vol. II, ediția a III-a, Institutul de arte grafice "Eminescu" S.A., București, 1929;
38. **C. Negrea**, Drept civil, vol. I, fasc. I, Tipografia Bernat, Cluj, 1920;
39. **T. Drăganu**, Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 1998;
40. **Verginia Vedinaș**, Drept administrativ, ediția a IV-a revăzută și actualizată, curs universitar, Universul Juridic, București, 2009;
41. **P. Negulescu, G. Alexianu**, Tratat de drept public, tomul I, Casa Școalelor, București, 1942;
42. **Ioan Alexandru**, Tratat de administrație publică, Editura Universul juridic, București, 2008;

43. **E. Lupan, D.A. Popescu, A. Marga**, Drept civil român. Subiectele raportului juridic civil, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1996;
44. **Ovidiu Ungureanu, Cornelia Munteanu**, Drept civil. Persoanele - în reglementarea noului Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2011;
45. **Cristian Ionescu**, Drept constituțional și instituții politice, Sistemul constituțional românesc, vol. II, Ed. Lumina Lex, București, 1997;
46. **Ioan Vida**, Puterea executivă și administrația publică, R.A. "Monitorul Oficial", București, 1994;
47. **Iordan Nicola**, Drept administrativ, Editura Universității "Lucian Blaga" din Sibiu, 2007;
48. **Liviu Giurgiu, Aurel Segărceanu, Costin Horia Rogoveanu**, Drept administrativ, Ediția a II-a, Editura Sylvi, București, 2001;
49. **Mircea Preda**, Autoritățile administrației publice și sistemul constituțional român, Ed. Lumina Lex, București, 1999;
50. **A. Trăilescu**, Drept administrativ, Ediția 3, Editura C.H. Beck, București, 2008;
51. **I. Santai**, Drept administrativ și știința administrației, Ed. Risoprint, vol. I, Cluj-Napoca, 2002;
52. **Valentin Prisăcaru**, Tratat de drept administrativ român, Partea generală, Ediția a III-a revăzută și adăugită de autor, Editura Lumina Lex, București, 2002;
53. **D. Luchian**, Controlul preventiv al Curții de Conturi, Editura Enciclopedică, București, 1994;
54. **I.M. Anghel**, Drept diplomatic și consular, Editura Lumina Lex, București, 1996;
55. **Anca Jurma**, Persoana juridică - subiect al răspunderii penale. Cu referiri la Noul Cod penal, Ed. C.H. Beck, București, 2010;
56. **L. Pop**, Dreptul de proprietate și dezmembrămintele sale, Editura Lumina Lex, București, 2001;
57. **I. Deleanu**, Justiția constituțională, Editura Lumina Lex, București, 1995;
58. **C. Hamangiu**, Codul general al României, vol. II - Legi uzuale 1860-1900, Editura Librăriei Leon Alcalay, București, 1900;
59. **Cristian Ionescu**, Drept constituțional și instituții politice, vol. I, Teoria generală a instituțiilor politice, București, 1994;
60. **St.D. Cărpenaru, S. David, C. Predoiu, Gh. Piperea**, Societățile comerciale. Reglementare. Doctrină. Jurisprudență, București, Ed. All Beck, 2001;
61. **Eugenia Florescu, Andreea Corina Târșia**, Drept comercial, Sibiu, Ed. "Alma Mater", 2011;
62. **C. Gheorghe**, Drept comercial comunitar. Instituții de drept comunitar din perspectiva dreptului român, Ed. Logisticon, București, 2005;

63. **Ana-Gabriela Atanasiu, Alexandru-Paul Dimitriu, Adriana-Florentina Dobre, Dragoș-Nicolae Dumitru, Adrian Georgescu-Banc, Radu-Alexandru Ionescu, Mihaela Paraschiv, Ioana Pădurariu, Mirela Piperea, Petre Piperea, Alexandru-Șerban Rățoi, Alex-Ionel Slujitoru, Irina Sorescu, Mihaela Șerban, Gabriel-Aurelian Uluitu, Cosmin-Marian Văduva**, Noul Cod civil: note, corelații, explicații, București, Editura C.H. Beck, 2011;
64. **D.D. Șaguna, M.R. Nicolescu**, Societățile comerciale europene, Ed. Oscar Print, București, 1996;
65. **E. Florescu**, Dreptul concurenței, Ed. Alma Mater, Sibiu, 2005;
66. **C.T. Ungureanu**, Drept civil. Partea generală. Persoanele, în reglementarea Noului Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2012;
67. **Flavius-Antoniou Baias, Eugen Chelaru, Rodica Constantinovici, Ioan Macovei**, Noul Cod Civil, Comentariu pe articole, București, Ed. C.H. Beck, 2012;
68. **Petrică Trușcă**, Drept civil. Introducere în dreptul civil. Persoana fizică. Persoana juridică, ediția a V-a, Universul Juridic, București, 2010;
69. **Tr. Ionașcu, M. Eliescu, Y. Eminescu, V. Economu, M.I. Eremia, V. Georgescu, P. Anca**, Organizațiile socialiste ca persoane juridice în România, Editura Academiei, București, 1967;
70. **L. Pop, L. Harosa**, Drept civil. Drepturi reale principale, Ed. Universul Juridic, București, 2006;
71. **E. Lupan, I. Reghini**, Drept civil, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 1977;
72. **B. Țonea**, Reprezentarea persoanei juridice în actele juridice civile, Ed. Pro Universitaria, București, 2006;
73. **I. Schiau, T. Prescure**, Legea societăților comerciale nr. 31/1990. Analize și comentarii pe articole, ediția a 2-a, adăugită și actualizată, Editura Hamangiu, București 2009;
74. **C. Cucu, M.V. Gavriș, C.G. Bădoiu, C. Haraga**, Legea societăților comerciale nr. 31/1990. Repere bibliografice, practică judiciară, decizii ale Curții Constituționale, adnotări, Ed. Hamangiu, 2007;
75. **Crina-Mihaela Letea**, Dizolvarea și lichidarea societăților comerciale, Ed. Hamangiu, 2008;
76. **V. Stoica**, Drept civil. Drepturile reale principale, Editura C.H. Beck, București, 2009;
77. **Carmen Tamara Ungureanu**, Drept civil. Partea generală. Persoanele – În reglementarea noului Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2012;
78. **V.M. Șcheaua**, Legea societăților comerciale, București, Editura Rosetti, 2002;
79. **Gabriela Florescu**, Nulitatea actului juridic civil, Ed. Hamangiu, București, 2008;
80. **E. Florescu, A.C. Târșia**, Noul cod civil – comentarii, doctrină, jurisprudență, Ed. Hamangiu, București, 2012;

81. **N. Popa**, Teoria generală a dreptului, Ed. Actami, București, 1994;
82. **Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu**, Curs de drept civil. Partea generală - conform Noului Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2011;
83. **I. Dogaru, S. Cercel**, Drept civil. Partea generală, Ed. Beck, București, 2007;
84. **G. Boroi, L. Stănciulescu**, Instituții de drept civil – în reglementarea noului Cod civil, Ed. Hamangiu, București, 2012;
85. **I. Turcu**, Tratat teoretic și practic de drept comercial, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008;
86. **S. Angheni, M. Volonciu, C. Stoica**, Drept comercial, ed. a 3-a, Ed. All Beck, București, 2004;
87. **St. D. Cărpenaru**, Drept comercial român, ed. a 7-a, Ed. Universul Juridic, București, 2007;
88. **Y. Eminescu**, Tratat de proprietate industrială, vol. II., Semne distinctive, Ed. Academiei Române, București, 1983;
89. **D. Șandru**, Societățile comerciale în U.E., Ed. Universitară, București, 2006;
90. **S. Cristea**, Comentarii la Codul de procedură fiscală, Ed. Dareco, București, 2007;
91. **O. Căpățână, B. Ștefănescu**, Tratat de drept al comerțului internațional, Ed. Academiei, vol. II, Partea specială, 1987;
92. **O. Ungureanu, C. Jugastru**, Manual de drept internațional privat, Ed. Rosetti, București, 2002;
93. **I.L. Georgescu**, Drept comercial român, Ed. C.H. Beck, 2002;
94. **Xavier O’Callaghan Munoz**, Código civil - Comentado y con jurisprudencia, 7a edition, La Ley grupoWolters Kluwer Espana, 2012
95. **H. Capitan**, Introduction a l’étude du droit civil, ediția a cincea, A. Pedone, Paris, 1930;
96. **J. Gaudement**, Droit privé romain, 2e édition, Paris, 2000;
97. **C. Vivante**, Traité de droit commercial, Les sociétés commerciales. Deuxième part, Paris, 1911;
98. **J. Bonnecase**, Introduction a l’étude du droit. Notions elementaires scientifiques, techniques, pedagogiques et bibliographiques, troisieme edition entierement revue, Paris, Sirey, 1939;
99. **B. Teyssie**, Droit civil. Les personnes, quatrieme edition, Paris, Litec, 1999;
100. **Leon Michoud**, La theorie de la personalite morale, ediția a doua, ”L.G.D.J.”, Paris, 1924, republicată în 1998;
101. **H. Mazeaud, L. Mazeaud, F. Chabas**, Lecons de droit civil, tome I, deuxieme volume, Les personnes. La personnalite. Les incapacites, 8e edition par F. Laroche-Gisserot, Montchretien, Paris, 1997;
102. **G. Cornu**, Droit civil. Introduction. Les biens, Montchretien, Paris, 1999;
103. **D. Vidal**, Droit des societes, 5e edition, L.G.D.J., Paris, 2006;

104. **M. Chadeaux**, Les fusions de sociétés regime juridique et fiscal, Groupe Revue Financière, Paris, 2005;
105. **A. Jaufret**, Droit commercial, 21e édition, L.G.D. Jurisprudence, Paris, 1994;
106. **M. Cozian, A. Viandier și F. Deboissy**, Droit des sociétés, Litec, 19e édition, 2006;
107. **Tr. Ionașcu**, Les associations et les fondations en droit civil roumain, Revue generale du droit, de la législation et de la jurisprudence, Paris, 1932;
108. **G. Dupuis, M.J. Guedon**, Institutions administratives. Droit administratif, deuxième édition, Armand Colin, Paris, 1988;
109. **J.-M. Auby, J.-B. Auby**, Institutions administratives, septième édition, Dalloz, Paris, 1996;
110. **E. Vital-Durand**, Les collectivités territoriales en France, troisième édition mise à jour, Hachette, Paris, 1998;
111. **Badouin R.**, Code civile du Québec annoté, 14e édition, vol. I, Wilson & Lafleur Limitee, Montreuil (Québec), 2011;
112. **M. de Juglar, B. Ippolito**, Cours de droit commercial. Les sociétés commerciales, deuxième volume, Edition Montchrestien, Paris, 1983;

ARTICOLE ȘI REVISTE JURIDICE

113. **M.D. Bocșan**, Observații privind conceptul de persoană juridică, în Juridica nr. 3/2001;
114. **Valeria Stoica, Petrică Trușcă**, Considerații teoretice privitoare la fundamentul juridic al persoanei juridice, în Revista de drept comercial, nr. 7-8/1999;
115. **A. Iorgovan**, Noua lege a administrației publice locale și personalitatea de drept public a unităților administrativ-teritoriale în Dreptul nr. 9/2001;
116. **Ion M. Anghel**, Reflecții asupra unor texte din Constituția revizuită, în Revista de drept public nr. 2/2004;
117. **Emil-Ioan Moțiu**, Autoritățile administrației centrale autonome, în lumina Constituției și a legislației în vigoare, în Revista de drept public nr. 3/2008;
118. **M.D. Bocșan**, Discuții cu privire la unele probleme controversate referitoare la fundații, în Dreptul nr. 10/1999;
119. **D. Lupașcu**, Constituirea asociațiilor și fundațiilor, în Dreptul nr. 5-6/1991;
120. **Dana Apostol Tofan**, Un punct de vedere în legătură cu noua reglementare privind organizarea și funcționarea Guvernului României și a ministerelor, în Revista de drept public nr. 2/2001;

121. **N. Cochinescu**, Natura juridică a Curții de Conturi a României în Dreptul nr. 6/1995;
122. **Gh. Piperea**, Dreptul aplicabil societăților comerciale de stat (I), în Juridica nr. 3/2000;
123. **I. Muraru, M. Constantinescu**, Rolul Curților Constituționale în asigurarea echilibrului puterilor în stat în Dreptul nr. 9/1996;
124. **Horia Diaconescu**, Este jurisdicția financiară una dintre componentele autorității judecătorești? în Dreptul nr. 2/1995;
125. **Ioan Ceterchi**, Instituția Ombudsmanului în Suedia, rev. “Studii de drept românesc” nr. 3/1991;
126. **H.B. Iacobini**, O instituție nouă de drept administrativ (Ombudsman). Experiența administrației nord-americane, rev. “Studii de drept românesc” nr. 2/1990;
127. **I.I. Bălan**, Natura juridică a societății comerciale, în Dreptul nr. 11/2000;
128. **O. Căpățână**, Societățile comerciale în interpretarea jurisprudenței, în R.D.C. nr. 1/1999;
129. **Gh. Beleiu**, Capacitatea juridică a societăților comerciale din România, în R.D.C. nr. 1/1991;
130. **Mihaela Buzilă, Oana Ciurea**, Grupurile de interes economic în legislația română. Aspecte generale, în RDC nr. 7-8/2003;
131. **Smaranda Angheni**, Grupurile de interes economic (I), în Curierul judiciar nr. 7/2003;
132. **M.L. Belu Magdo**, Structuri societare, în R.D.C. nr. 7-8/1998;
133. **Elena Cârcei**, Constituirea grupurilor de interes economic, în RDC nr. 9/2003;
134. **F. Gârbaci**, Despre legalitatea înființării unui sindicat al gardienilor publici, în Juridica nr. 2/2000;
135. **O. Căpățână**, Noțiunea de filială a unei societăți comerciale, în Dreptul nr. 2/1993;
136. **V. Pătulea**, Întinderea efectelor deciziilor Curții Constituționale, în Dreptul, nr. 9/1999;
137. **T. Drăganu**, Fluctuații în practica și legislația privitoare la efectele juridice ale deciziilor pronunțate de Curtea Constituțională asupra excepțiilor de neconstituționalitate, în Revista de drept comercial, nr. 7-8/2002;
138. **Șt. Dumitru**, Lichidarea bunurilor din averea debitorului, în lumina noilor reglementări legale, în Revista română de dreptul afacerilor nr. 6/2006;
139. **F. Pașca**, Aspecte specifice ale actelor de vânzare-cumpărare în cadrul executării silite a patrimoniului debitoarei falite, în R.D.C. nr. 6/2006;
140. **Băcanu I.**, Dizolvarea de drept a societății comerciale. Condiții de validitate a prelungirii duratei societății, Revista de Drept Comercial nr. 1/1997;
141. **C. Gheorghe**, Nulitatea contractului de societate și nulitatea persoanei juridice în noul Cod civil, în Dreptul nr. 6/2010;

142. **Nicoleta Țândăreanu**, Efectele patrimoniale ale sentinței declarative de faliment și ale deschiderii procedurii de redresare și lichidare judiciară, în RDC nr. 7-8/1996;
143. **S. Șerban**, Un punct de vedere în legătură cu natura juridică a operației de fuzionare a societăților comerciale, în Dreptul nr. 9/1992;
144. **A.O. Stănescu**, Deschiderea procedurii insolvenței și unele efecte ale acesteia, în RRDA nr. 5/2006;
145. **I. Bălan**, Restructurarea societăților comerciale prin fuziune, divizare sau aport parțial de activ în reglementarea Legii nr. 31/1990, în Dreptul nr. 7/2000;
146. **E. Precupețu, M. Dănil**, Despre fuziunea societăților comerciale, în R.D.C. nr. 6/1993;
147. **G. Gîrleșteanu, L.E. Smarandache**, Identificarea societății comerciale prin intermediul anumitor atribute, obligatorii sau facultative, în Revista de științe juridice nr. 4/2009;
148. **D. Velicu**, Câteva considerații asupra migrației transfrontaliere a societăților comerciale, în R.D.C. nr. 5/2007, Ed. Lumina Lex, București;
149. **I.T. Ștefănescu, Ș. Beligrădeanu**, Natura raportului juridic dintre societățile comerciale și administratorii sau directorii acestora, în Dreptul nr. 8/2008;
150. **I. Băcanu**, Firma și emblema comercială, în R.D.C. nr. 2/1998.